

PG 3948

.K856D9

**INDIANA
UNIVERSITY
LIBRARY**

Ч. 2158.

Д З Ъ В І Н

Pantelimon Kulich

Кулиш Олелькович Панько.

Dz'vin

ДЗЬВІН

СТАРОРУСЬКІ

ДУМИ Й СЬПІВИ

ЖЕШЕВА

УКРАЇНСЬКА ДРУКАРНЯ

1893

SH

PG3948
. K856 D9

INDIANA UNIVERSITY LIBRARY

I.

ЗАСЬПІВ.

У дзвона дзвоню я, до церкви скликаю,
До церкви вселенської правди...
У щирих душ, чистих, високих шукаю
Проти гайдамацтва поради.

Зберімось, порадьмось, що маєм робити
З ордою, що нас облягає,
Тіснить, не дає нам культурі служити,
Руїної слави жадає.

Порадьмося вічем, як правда свободним,
Руїнні гріхи с себе змиймо,
И духом незлобним, умом благородним
Культурі спасенній служимо.

II.

ПОДВИЖНИКИ СВОБОДИ.

Були колись царі, що Русь их трепетала,
Тренечучи, як рідний дух любила:
Бо в правді их своє прибіжище вбачала
Від зльюк, що наплодила дика сила.

Сих славно дерзосних подвижників свободи
Ми звикли з-малку деспотами звати...
Ми поновленьня прав сьвященної природи
С приземистої визираєм хати.

Надія марна. Поки сьвітить сонце,
Раби землі д землі хилитись будуть,
И кріз вузьке, шизьке, засліплене віконце
Широконогляду на речі не здобудуть.

Не в низині мизернійїй дух великий
Над усіма малими виростає
И з високости всі земні царства й язики.
Мов с-під небес, умом и серцем пазирає.

Ші! не з нетягами товаришує воля,
Що ми в своїх усобицях шукали;
Не с торжниц гомінких, не с потового поля
Хтоєь осяйлий нам принесе скрижалі.

З гори високої, по серед бур ясної,
Йдемо и часмо спасенної свободи,
Верховности ума божественно благої
И поновленья прав священної природи.

III.

ПЕТРО ДА КАТЕРИНА.

Не люблять земляки Петра да Катерини:
Се не по их путру н розуму царі:
Надиловнили вони, бач України,
И в рабство волну чернь козацьку завдали.

Моє земляцтво! ви самі свій парід іли,
До кореня ту чернь згризали козакі:
Оце ж ви перш усіх її й закрестили,
Самі ж були з дідів н предків кренаки.

Коли не Батию с-під батога служили,
Дак ляму Литвину невольницьку тягли,
Про «душманів» Ляхів одно'дного душили,
И рідний край в яспр Татарам оддали.

Утікли ж під Москву, московськими друками
Правдивих земляків ссилали на Сібір,
Письменну братню в старці порозганяли,
Зробили мовчязну руїну з Брацьких Шкіл.

И вам, нани Ляхи, царі ці не до кусту,
Що в Польщі вас вони ловили за чуби,
Що шаткували вас мечами на капусту,
Не давши басувать, синнатісь на дуби.

Сказали «від коша» пройдосі езуїту,
Що Русь роздражував и Польщу підналив.
А ласих ваших пань голубив потай-сєвіту,
Перелюбками в рай до Езуса манив.

Не любите ви их: бо ваша паньська раса
Не підновляєцця в городі від козла,
Що бурса возвела в прелати с свинопаса,
И вам у прадіди incognito дала.

Ви ж пагоньці-вовчки на дереві Росіи,
Йорстокий атавізм татарської Москви,
Під «игом Спасовим» воляки тугошні,
Кипчацькі Мамаї від ніг до голови!

Созданье двох царів, роботу душ великих.
Ви хочете в хаос руїнний обернуть,
Широкий руський сьвіт оддати на волю диким
И перегородить єму культурню путь.

Ми, збувшись козаків, що нас колись давили,
У жертву просьвіті себе принесемо,
И вам, котрих лихі гординьці породили,
Росію обернуть у нівець не дамо.

Ні деспоцтво Петра, ні гречка Катерини,
Ні дикі слуги их, мов серце в козака,
Не наробили нам такого зла й руїни,
Як принесли добра их розум и рука.

Коли б не их труда, не подвиги их духа,
Кругом нас був би знов німий козацький степ,
Крутилась би знов Русь, як ув окрої муха,
А с царства б изробивсь розбійницький вертеп.

— — —
На горе ватажкам козацьким безголовим,
Не стеріли вони домової орди,
Як би хотілося писакам суєсловим,
І визволили мир з великої біди.

— — —
Щасливі воїни, великі економи,
Цінителі ума в панах и в мужиках,
Були вони царі не потерти с соломи,
А жита сьнілого в тугих, важких снопах.

— — —
На працю визвали нові в народі сили,
Спасли культурний сьвіт од лютих розбнишак,
З московських пустирів Америку зробили,
І землю опилили на руських кораблях.

— — —
І завіщали нам своє велике діло:
Щоб кожен з нас царем у мислях був своїх,
Щоб серце в нас огнем на чесний труд горіло.
І не лякалося недолюдків лихих.

— — —

IV.

ВІН И ВОНА.

Було их на всю Русь великих тільки двоє...
Сьвіт саме наставав серед густої мряки.
«Борьці за віру й честь, народности герої»,
Замурзались в крові и гризлись, як собаки.

Од Висли до Сули курілось пожарище,
Солодке куріво турецькому султану,
Що с Каменяця зробив гаремнім прихам дщице
И «вихрюватуму» не здякувавесь гетьману!

Одбнявши займище над морем у сусіда,
Швед перевагою, мов півень, величався,
«Посьнідав у Ляха, у Сакса пообідав»,
И згорда в «Москаля вечерять» похвалявся.

Заворушилися по-над Дніпром п'яниці,
Мазешни снпш, Хмелиницького унуки.
Почули сьвіжу кров сі людожерній птиці,
Химерні ідоли химерної науки.

И велетень прийшов, и, мов кудесник хмару,
«Розмаяв рукавом» ватагу людожерну...
«Жезлом желізним» нас ненаситну отару,
Зонсовану нашую перебірав по зерну.

Орав наш переліг и потом обливався:
Великого дознав с погоничами горя;
А гони гнав та й гнав, назад не озирався,
Проводив борону від моря та й до моря.

И плуг сьвій золотий, земіш сьвій чудотворний
И чересло нове завітував тямущим:
«Робіте з роду в рід хліб добрий, хоч би й чорний,
На дяку правнукам и всім вікам грядущим».

И велетенський плуг, не мов той скарб залятий,
Доставсь од багача наслідникам убогим:
Ніхто не мав снаги з землі ёго підняти,
Важке ярмо ёго нарвати круторогим.

И голод був страшний по всій землі плодючій,
Аж виїшла на обліг Німкєня чарівниці.
Носила в серці жар до праці невгавушій,
Була й уродою и розумом царця.

Рекла — и плуг важкий з землі устав-піднявся,
И повирягалися воляки круторогі,
И хліб, мов золото, в снопах заколихався.
И кони просьтяглись аж по самі Пороги.

V.

ДВОЕ ПРЕДКІВ.

Ми знали двох сьвятих, великих серед Руси.
Не тим були сьвяті, що б знай поклони клали,
А тим, що по всяк час и на воді й на суші
Про наше варварство наслідьне міркували.

Великі ж тим були, що, сидя на престолі,
Науку и талант над значнісьть прекладали.
Мов той ратай зерно насупне сіє в полі,
Так школами вони все царство засівали.

И, школи сіючи, на диких не дивились,
Що звали повину в науці недовірством,
З дурними бунтами хоробрим серцем бились,
Боролись день у день із нашим древнім звірством.

Тенер ми всі царі, що землю osiąгнули
Під вічне скипетро науки да культури,
И неба глибиню до илям ясних збагнули, --
Не відкопаецьця ніхто під наші мурн.

Нас тисячі седять на віковічних тропях
У всеоружні великої потуги,
В сияючих серед недомислу коронах,
В коронах чесної, вселенської заслуги.

І, позираючи на предків сих великих,
Що перше нас колись над Русьсю царювали,
Смиріймо й мужиків и можновлацьців диких:
Бо предки *нам* свій ум державний завіщали.

Нехай хитаецьця земля в нас під ногами
І некло поломъем реве на нас ревучим, —
Борітєсь робом их з єхидними умами,
Клевет не боючись, похвал собі не ждучи.

VI.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІДЕАЛ.

Як налягло на Русь татарське Лихоліття,
Зісталось в Кнєві немов би тільки сьміття.

На Клязьму й на Москву позабегали люде,
И визирали, хто з Княн туди прибуде.

И всі, що руської єдності жадали,
На Клязьму й на Москву помалу прибували.

И засьвітвся сьвіт по застумах московських,
И надив буйтурів до себе запорозьких.

И, покидаючи свою руйнію дикосьть,
Вбачали від Петром імперії великосць.

Імперія, се власць була над ворогами,
Над Ханом, Турчинном, Литвою и Ляхами.

Боявсь про Чигирин султан и споминати.
Давай на Буджаки необзир утекати.

Ляхва з Литовцями не раз угуні бита.
Під плахтою в жінок ховала езуїта.

И щò б там пі було гіркого на Україні,
А густо забував наш нарід на руїні.

Де нас десятками за Паліїв лічили,
Там мільонами край рідний ми осіли.

* * *

Навчили ми Ляхву латину занедбати,
Полцизною листи й літонисі писати.

Так само й Москалю живу вказали мову,
И привели ёго ид пушкинському слову.

Собі ж добро своє найкращче приховали:
Про рай, сьвій рідний край, с Тарасом засьпівали.

Та пісня по Урал и Волгу розлилася, —
Стара в ній рушчина з новою появилася.

Тепер Боянська Русь козацтво занедбала,
Руїниим поломъем хвалитись перестала.

И буде знов її той дух животворити,
Що из Ляхви й Москви умів людей зробити, —

Той дух, що всю Ляхву одвадив од латини,
Статарсену Москву — од нагнанья синни.

* * *

Колись до Кієва тягли народи многі, —
Од Волхова, Карнат, Тмуторокани, Волги.

Свобода их узлом вязала побратимським,
Як середземний мир під славним царством Римським.

Уставши с понелів козацької руїни,
Кликнімо до силів Славянської роднини:

Озвіться, брати, з восходу и з заходу
До неприязного всім деспотам народу.

Під себе ми своїх сусід не підгортали,
Над гегемонію свободу прекладали.

Без езуїта Лях, Москаль без бюрократа
Зустріне серед нас приятеля и брата.

Топімо ж у Дніпрі ненависть братню дику,
Спорудьмо втрёх одну імперію велику,

И духом трёх братів освячений диктатор,
Нехай дає нам лад свободи імператор.

—o—

VII.

НІМЕЦЬКА НАУКА-РОЗЛУКА.

Divide et impera.

Як Гречі та Булгарини пропали,
На их місяця Пихни у нас постали.

С цензурою кумою обнялися,
Тіснити Русь Дніпрову завзялися.

Бо Русь Дніпрова ще тогді постала,
Як про Москву Європа її не чувала. —

Як ще вона Татариним дивилась,
Звичаїв у Монгола й Фина вчплась.

Сього гріха Москва нам не прощає,
Над нас Киргиз, Колмиків прекладає.

Сі рівноправні у Москви народи
Достойні слова рідного свободи.

А ми... щò ми таке?... народ без мови.
Не дав Бог мови в нас ні козакові,

Ні тим, хто пад козацтво дике збывся,
Будити сонних земляків завзявся, —

—
Хто правоти сьвятим огнем палає,
На діло жизни розум викликає.

—
Не в Кнєві их мова, не в Полтаві,
Не на Сулі та Росі та Росаві....

—
В Москві, в Казані, в Дериті, в Петербурьєі
Учитись мусять, мов латини в бурьєі.

—
Як звать самих себе, як розмовляти,
Як земляків на розум наставляти...

—
У Кнєвській Землі, у древній Русі
По-древнєму нехай джеркочуть гуси,

—
Телята мекають, воли рикають,
А люде мову рідну забувають.

—
Іі криничини, іі живі джерела —
Там, де живе Чухна, Мордва, Корела,

—
Де Весь и Меря, Перм и Чудь з Москвою
Злились під Золотою Татарвою.

—
Бо там Німота школи закладала,
Скрижалі жизни Москалям писала.

И в тих скрижаліх прописала правду —
Завіту предків староруських зраду.

У тих скрижаліх подала науку —
Нової Руси з древною розлуку.

Закпнув Німець мрежі й там ловецькі,
Де помиливсь одважний розум шведзький:

Бо divide в старих Римлян учився,
У силу й славу хитрощамп вбився.

Найбільша ж слава жде в Москві сходу,
Аби не дав себе вносьлідить жиду.

VIII.

ДО ТАРАСА НА НЕБЕСА.

I.

Блажен еси, Тарасе, що не дбаєш
Про нас із нашим темрявим инсьменством.
Ти розумом на небесах витаєш,
Питаєш духа Божим совершенством.
Блажен! ти вбогу каліч забуваєш,
Гордуєш хирного ума блаженством,
Що вишчийї жизни ідеал знаходив
Там, де козак над миром верховодив.

II.

Дай хоч одним туди заглянуть оком,
Де правдою сьвятою все сяє;
Де, мов зьвізда пророча над востоком,
Всі почутья премудрість просьвіщає;
Де темні варварства віки потоком
Прозирчастим тобі Господь являє,
И ти все втасне й німе читаєш,
Читаючи, про мир сьліпийї зітхаєш.

III.

Тарасе! хто тебе не прославляє
І помилок твоїх не превозносить?
Но хір тебе хвалебний возмущає,
І дух твій у писак пощади просить.
«Нехай мене (речеш) той вихваліє,
Хто сам у серці Божу пскру має.
О! найлюбіще він мене похвалить,
Як де-що марне у печі попалить».

IV.

Коли б тепер ти серед нас явився
С тверезими, як стена, словами,
На тебе б клир хвалебний твій узлився
І дурнем об'явив тебе між нами.
Коли ж, мій орле, ти возвеселився
І нас признаєш мудрости синами,
Що харціз'як ми лютих зневажаєм,
Сінак героями не величаєм?

IX.

С ТОГО СЬВІТУ.

Я був собі п'яний, а баба Талалайка
Бескостим язиком своїм мене дровичла,
И голову мені, почавши з Наливайка,
Високославними героями набила.

И довела мене аж до ножів сьвячених,
До Гонті, що дітей порізає кателників,
До православної Руїни діл скажених,
Що ними пиднимось проміж земних язиків.

Сьпівав я по-п'яну про ти «вози тарани
Залізної», що нам цариця в дар прислала,
Сьпівав, як золоту нам грамоту ся «пані»
Проти культурної громади написала.

И завершилося в голівоньці у мене
Від дуросьвіщини безрозумної Клії,
И возвело мене убожество письменне
В апостоли правдивости сьвятні.

И моляцьця мені недоумки лукаві.
Що на устах любов, а в серьці злоба люта,
Що ринулись би знов на подвиги криваві.
Коди б залізного не волочили нута.

Мерзені молитви! ненавидне кадило!
Од вас и вухі я и носа затикаю...
Що на землі мене туманом туманило,
Пречистого мого не затуманить раю.

X.

ДО ТАРАСА ЗА РІЧКУ АХЕРОН.

Недосьнів твоїй досьнівую, мій брате...
Насьлідьде дороге, клейнотами багате,
Лишив еси мені в твоїї трицьцягострунній,
В твоїї поезії високій, многодумній,
Дуброві запашній, широкошумній.

Тарасе! попроси там Аноллона,
Нехай зупинить він легкий каюк Харона,
Щоб довго не возив на той бік Ахерона
Народу бес путя, беш чести и закона,
Що з вовчого на свѣт приходить лона.

Нехай по сонних берегах блукає,
Про ледарство свое ледаче споминає,
На предків и батьків за брехні нарекає
Тяжкі гріхи свої ї паскудство споминає
И суду сто столітьтїв дожидає!

Кому ж я передам, коханий брате,
Твое добро съвяте, над всі скарби багате?
Собакам, чи вовкам, чи людям безголовим,
Тим язикам лихим, калікам кривомовим,
Письменникам сълішним и пустословим?

XI.

ОСТАННЬОМУ КОБЗАРЕВІ КОЗАЦЬКОМУ.

Слава не поляже...

Шевченко.

Не поляже, кажеш, слава?
Отже вмре-поляже,
И унуки те забудуть,
Що дідам розкаже.

Занедбають по-тверезу,
Що по-п'яну спилосьь,
Ніби воля є панським правом
На Україні билась.

Ні! є порядком господарським
Билась гайдамаки,
Через лінощі — нетяги,
Через хміль — бурлаки.

Не герої правди й воли
В компанії ховались
Да є Татарами братались,
Є Турками єднались.

Утекали в нетри слуги,
Що в панів прократись
И, влизнувши з рук у ката,
Гетьманами звались.

Павликівці й хмельничане,
Хижаки-п'яниці,
Дерли шкуру з України,
Як жида с телиці.

А зідравши шкуру, м'ясом
С Турчином ділились,
Поки всі поля кістками
Білими покрились.

Ще поляже, кажеш, слава...
Ні, кобзарю, брате!
Прокляла своє козацтво
Україна мати.

Заробітком розбишацьким
Гордувати стала,
И поєми гайдамацькі
Брехнями назвала.

Все ж бо в них була омана:
Воля, честь, лицарство,
За що світом колотило
Бес пути козацтво.

Воля — нищить землю нанську,
Честь — людей дурити,
А лицарство — християнську
Кров річками лити.

ХІІ.

ПИСЬМАКАМ ГАЙДАКАМ.

Тараса обспнать
Ви любите квітками,
И тут же зневажать
Хвалу свою казками.

Нелюба правда вам
Бес погудок лукавих,
Що предкам-паціям
Геройство надавали, —

Що нехтували тинь
Великої цариці,
Давали образ її
«Голодної вовчці»,

И ворушили прах
Сьвятій про нас во-віки
Героя на морях,
Материка владнєи.

Вам по душі обман
Переказів козацьких,
Що завели в туман
Мешчан и хлопів панських.

Одно буяньне вам
Досталось по Тарасі.
Мов диким чабанам
Батіг по свинопасі,

А світ ёго ума,
Поэзіи диханье —
Про вас півночня тьма,
В пустині вошняньне.

Колиб Тарас воскрес
И на кагал ваш глянув,
Він затрусивсь би весь
И словом *дурьні* грянув.

Коли б туну й сьліпу
Зузьдрів літературу,
Об вашн б голови
Розбив свою бандуру.

В ім'я ёго, сьвяте
Про всі віки далекі,
Ви сьмітьте метете
В свої бібліотеки, —

Те сьмітьте, що батьки
З дідами насьмітпли.
Як за свої шинки
Мужництвом колотили.

В им'я єго св'яте,
На сором України,
Ви брехні плетете
Про благодать Руїни.

На глум Тарасові,
Їзакують ваші вчені,
Що не дорізали
Панів ножі св'ячені. —

Що Гонта й Залізник,
Не стали там князями,
Де правив Мономах
С синами-витязями.

И се на тій землі,
Котрою він пішався,
В тій любій стороні,
Де цвів він, красувався,

На горах тих св'ятих,
Де він співав-молвився,
У тих садах глухих,
Де сумував-журився.

ХІІІ.

НА ПЕРЕЛОЗІ.

Може збору переліг той.
А на перелозі
Я посию мої слёзи
Мої щирі слёзи.
Може зійдуть и виростуть
Ножі обоюдні,
Роспанахають погане,
Гниле серце, трудне,
И вицідять сукровату,
И нальють живої
Козацької тні крові,
Чистої, святаї.

Шевченко.

На перелозі сіяли ми слёзи,
Щоб виростали ножі обоюдні;
Тепер надію покладаймо в Бозі,
Що вже почезли ті жалі безумні.

Тепер в нас пахне щирим руським духом,
А не Ляхвою и не Татарвою,
Що гріли нас під нашим же кожухом
И надихали думкою лихою.

Пустинне дика, краю ти мій рідний!
Покинь сьпівати про своє козацтво,
Бешчесно славить дух ёго ехидний,
В пам'я прогресу вихвалять хижацтво.

Посіймо правду на тім перелозі,
Що ми зьорали бес путя списаєми:
Згадаймо, як лилися ревні сльози
По тїх, що через козаків пропали.

Не ріки, море сльіз не розлилося,
Огненне море, — можна б утопити
В тім морі все, що с Січи підвнялося
Гарячу кров не християн точити.

Козацька слава широко сягала
По ворохібних розбишацтва диких;
Голота корими здобиччу сновняла,
Казилось пекло з радощів великих.

Да вже казяться чортівня не буде:
Заглухла в пекло січова дорога,
Ропчовнали добро и лихо люде,
И схаменулась Україна вбога.

Посіймо ж правду в нас на перелозі
Замість ножів кривавих обоюдних,
И покладаймо всю падію в Бозі,
Що вже не вернемось до справ безумних.

XIV.

ЗАБУЛИ МИ.

I.

Забули ми козацьку колотнечу,
Забули дику славу розбишак,
Забули з Римом боротьбу чернечу,
Забули й лицарів тих невірақ,
Що ворогів козацьких дивували,
По девять раз із мертвих уставали.

II.

Та не забули древніх Боянів,
Що струни их живі самі дзвонили, —
Що наших дивних буйтурів-князів
У нашім серці й душі воскресили.
Ми знов их словом віщим живемо
И поновленья старини ждемо.

III.

Олеги, Игорі, Мстислави, Брячислави!
Чи то ж ви спали, як земля тряслась,
И древня Русь до Висли й до Варшави
Мов бурний дух руїний пронеслась?
Чи то ж ви спали та й не ликували,
Як ми за Русь на душмана вставали?

IV.

Ні! *ви* в крові козацькій ожили,
Ми *вашим* духом ворога зломили,
И славу древню Руської Землі
Знов сяевом буйтурьнім осьвітили.
Не нам, не нам, *вам* вічна похвала,
Що наша кров за руський край текла.

V.

Ви з рідним словом на сторожі стали
Проти Ляхви й хороброї Литви.
Хоч би й до шченту землю зруйновали
Нам вороги, не зникнем з неї ми.
Нехай аакають вельможні з Москалями,
Як цвенькали та пшикали з Ляхами;

VI.

Ми ж пошчипчаєм чужомовню гич
И переорем ще раз рідне поле,
Що облогом лежало довгу ніч, —
Столітьте темне, та й вродило горе:
Вродило нам терни та бодяки,
Чужої мови виродки-книжки.

VII.

Науко нене! викуй *ти* нам плуга,
И ним сама орати поможи;
Та вже нехай не сіє нам наруга
Над розумом криваві ті ножі,
Що про лихих п'янюг п'яниця темний
Сьнівав колінь у темряві корчемній.

—=—

XV.

УКРАЇНСЬКИМ ІСТОРИОГРАФІМ.

Ви перед Хмелями б'єте в книжках поклони,
С хантурних нищаків малюєте ікони,
А я на тих казюк дивлюсь бес суєвірства,
Як на наслідників усобиці та здирства;
Живописую, що н як було-творилось
В криваву старину, — як потемки казилось
Попівство хантурне й безошадне козацтво,
Як чисту кров з мирян точило гайдамацтво
И продавало в Крим н шляхту н простацтво.

* * *

Кадіте ледарям, сьнівайте аплую,
А я н их н вас немов живих змалюю
На спомин тим вікам, що, може, схочуть знати,
Які бували в нас чудовишча ротаті,
Що галасом своїм сповняли Україну,
Затуркували мир, дурпли, як дитину.

— — —

XVI.

КОЗАЦЬКИМ ПАНЕГИРИКАМ.

Постойте! напередъ узнайте, чѣмъ душа
У васъ наполнена....

Пушкинъ

Ви кажете, були герої козаки,
И тичете мені свої шпартгали в руки.
Хто ж их компопував? Сказачені панки,
Діди историків, такі ж, як их унуки.

Ні, покажіт' не те, щò вам переказав
Хтось голосно про нас и про геройство наше,
А те, щò пращур вам тихенько завіщав:
Лукаве, камяне и зльюще серце ваше.

Оце скрижаль ясна, правдива и страшна,
Ис каменю тесав її сам Абадонна.
Се не фалшована иписьмацтвом старина,
Виразна, мов язык у голосного дзвона.

Що-дня вас бачимо, та її чуємо про вас,
Які ви творите діла великодушні:
Такі бесхитросьні и доблесьні як-раз,
Якими вєлавилсь и предки криводушні.

Хто ви? як звати вас? Скажіте навпрямки.
Эге! коли б то ви собі назвацьне
Ис серця вирекли! тогді б и козаки
Знайшли собі у нас у серці оправданье....

—
Ви сьмітьте, от ви хто! недоумків раби...
Хиба ж не правда се, о серце України?
О серце, зеркало народньї судьби,
Окрасо и палат, и вбогої хатини!

Ти — праводушности божественний тимпан:
Скажи ж сим нищакам у-вічі щирю правду,
И покарай стидом не людзьким их обман,
Их криту золотом и баламуцтвом правду.

— — —

XVII.

ДО СТАРОЇ БАБИ *).

Истинно всеу бысть трость
лживая книжникомъ.

Иереміи VIII, 8.

Старенька бабо! ти міз нами, дітьми,
Премудрою здавалась, як Мінерва.

Не тим еси заважила в нас много,
Що прожила на сьвіті літ чимало,

А тим, що из беззубими водившись,
Старовини, мов реп'яхів, набралась.

Непережоване ловила ти обіруч,
И нам, малым, у запічок носила;

А ми, темнота, сьвіту не видавши,
Няли тобі, як Соломону, віри.

* * *

Прийшла черга и нам про давні давна
Новим печурникам оповідати.

*) Перепечатано с „Хуторної Поэзии“ задья
стихотвору XVIII.

Поткнулись ми с твоїми реп'яхами,
Та в них один хиба верблюд смакує.

Шкода малих магнатами лякати,
Що кров людзьку, мов упряки, ссали.

Регочецьця дитвора и з рандарства,
Що козаків держало під патинком,

А по церквах «на славній Україні»,
Мов по шинках, бряжчало талярами.

Не йме вже віри и кобзарським сьпівам,
Що в них себе п'яниці прославляють,

Порізавши людей трудящих, чесних,
Або в ясир попродавши Татарам.

* * *

Нам сором, а тобі, стара, байдуже:
Ти знай *свое* дрібній темноті плещеш.

Плещи: бо сьвіт не перебуде дурьнів,
Котрі таких казок охочі слухать.

Туманити людей ти й не хотіла б,
Да се така твоя брехлива правда.

XVIII.

ДО МАЗЕПИ, прочитавши ёго Биографію.

I.

Мазено, зраднику с прапращурів кривавих,
З варягів, що креста брат брату цілували,
И, по своїх клятьбах та присягах лукавих,
У братню кров живу того креста вмочали!
Твої инстинкти злі повсюдно пантрували,
Де пахло ницосьтю та хижим дармоїдством:
До Польши, до Москви, до Швеччини втрапляли,
И торгував еси неспгим дармоїдством,
По давніх зрадниках улюбленим наслідством.

II.

Ти був у нас колись народьнім идеалом;
Про тебе книжники міз себе знай шептали,
И те, щд ти зъорав, своїм письмацьким ралом,
Під засів смут нових в народі поновляли.
Архивних таємниць, мов одкровенья, ждали,
Щоб их друковано земляцтву до науки....
И се вже списує исторпі скрижали
Сьлінуючи Стара, и нам дає у руки,
Щоб знали, як ти жив и міркував, уники.

III.

И бачимо в тому курзу-верзу Старої,
На-перекір її шанобі до козацтва,
Які були колись народности герої,
Твої прихилники, ублюдку можновладства!
Вбачаємо полки п'яного тунеядства,
Готові кров живу з братів своїх точити
Під сьтягом волности й ненависти до панства,
Чужою працею, чужим надбаньнем жити,
Товкти жінок, дітей и мертву чашу пити.

— — —

XIX.

ВЕЛИКОМУ КНИЖНИКОВІ про дешеvu премію ёго имени.

На Божу церкву гроші ми збірали,
На проповідь народові науки,
И дань скупу земляцьку віддавали
Тобі, наш книжнику великий, в руки.

Ми знали, що твоя долоня скнара
Не растуляецьця для запомоги,
Яка б сусіда нужда ні спіткала,
Які б ні мучили ёго тревоги.

«Сей добре збереже наш скарб мизерний
(Так гуторили ми проміж народом):
Бо у тайник законує підземний
Свое сокровище не серцем-лёдом».

Ти ж, книжнику и разом фарисею,
Про честь глаголеш нам з друкарні сьміло,
А людські гроші волею своею
Занапастив на божевільне діло.

Відав еси чуже добро на-віки
Між братню до речі негодящу,
Щоб влили тобі ума каліки
«Кимвал бряпающий и мідь звенящу».

И вчена каліч всім своїм приходом
Тебе за хижий подвиг вихваляла,
И сей кимвал проміж тупим народом
Имям твоім прославленим назвала.

—
Бряцай, дзвони, письменнику лукавий:
Бо «нам (речеш) нічого білш не треба».
Сподобивсь і в самому неклі слави,
Прийми ж печать клятьби сьвятої з неба.

XX.

ЯКЕ НАМ ДІЛО ДО ТОГО?

Was geht das uns an?
Das geht uns gar nicht an.

Лисенка.

Яке нам діло до того,
Що дикий зьлюка козакує?
Аби не руйновав добра мого,
А ближнього нехай собі руйнує.
Яке нам діло до того?

Яке нам діло до того,
Кого хто хвалить-прославляє?
Аби не підманив сінка мого,
А всіх нехай із глузду позбиває.
Яке нам діло до того?

Яке нам діло до того,
Хто кров та пожарища любить?
Аби не заналив житла мого,
А цілий сьвіт нехай собі погубить.
Яке нам діло до того?

XXI.

„МЕНШИЙ БРАТ“

Роспившись по шинках, мужва-зłodіі
В-ночі дом Божій, церкву, обікрали.
Тверезі соцькі й старшини сільські
Отамана зłodіійського піймали.

Піи зłodіяку зве до мирового,
До нашого мирського трибуналу,
И мировий, як сьлід, харциза злого
Готов на певну осудити кару.

—

Но, бувши у законі «оглашеним»
(Сі мирові на те вже й породились),
Рече судящимся, як людя темним:
«А може б ви, панове, помирились?»

— «Що ж? я готов!» озвещьця зłodіяка;
А піи: «Из зłodієм мені миритись»?!
Судья насунивсь: «Що се за бурлака?
Не хоче з меншим братом поділитись»!

XXII.

СЬЛІПЧЕНКОВІ.

Сьліпченку, ти, сьліпий сьліпого батька сину!
Засьліплено перет тобою Україну,

И ти, сьліпий, того сьліпуючи не бачиш,
Очима темними, як темний старець плачеш.

Засьліплено її недомислом, брехнею:
Бо величаецьця кривавою грязею,

Що в ній твої діди по пояс утонали,
Аж покіль із багна на Волгу повтекали.

Туди припленталась до вас химерна Баба,
Причепена гомінка, воронізька нахаба.

Мов жабище з багна, на сьвіт вона дивилась,
И з вами про багно казками поділилась.

С кривавого багна багно літературне
Зробили ви собі, о кождо некультурне!

Вам по душі прийшлась козацька помета дика,
Задоволнила вас усобиця велика.

И радуєтесь ви, що є вам щò писати,
Казками неуків порожніх забавляти.

—

Каліки розумом, стидовище природи!
Про волю кричите, цураєтесь свободи.

—

За деспотство є нанів лунити раді шкуру,
И волну гризете, мов пацюки, бандуру.

— = —

XXIII.

СВИНЯ ТА ЦУЦИК.

Байка.

«Рох, рох! плям, плям! що-дня я, любий брате, сита:
Полови й висівок зісталось шів корита».

— «Гав, гав! цяв, цяв! а я, знай, сестро, хочу їсти,
Да хліба не дають: нема з мене користи».

— «Рох, рох! плям, плям! дарма що сита походжаю,
На що ні набрідую, усе перевертаю».

— «Гав, гав! цяв, цяв! а я з нудьги та з голоднечки
Гризу що попадаю, мов костур той старечий».

— «Рох, рох! поезія... про що вона свиняці?
Ще й хуторна, мовляв. Се забавка собаці».

— «Гав, гав! за вітром щось мені її не чути.
Не зьнюхаю. Тут щось дурне повинне бути».

— «Рох, рох! ось крашанка. Ну се вже пинше діло.
Я проковтну її и не жувавши сьміло».

— «Ковтай, а я брехну, що се іїще гадюче.
Про мене слава йде, що я щеня гавкуче.

—
«Ми, цуцки, свиней поважних дуже любим,
Про славу свинську их аж скіглимо да трубим.

—
Нехай у пущі вовк, ведьмідь и заець знае,
Яка свинога в нас розкішна походжае»!

— — —

XXIV.

ЩИГЛИК.

В крамній коморі Щиглик щебетав
Свої щиглячі пісеньки любенько,
 Про нього весь базар казав,
Що так співає тільки соловейко.
 Скрутився Щиглик мій,
 И в клітоцьці своїй
Робив себе царем співання.
Ніхто ж того с співочих птиць не знав,
Ніхто в високім хорі не чував
Мизерної пташини щебетання.

* * *

Химерний Щиглику! коли тобі
Базарний люд воздав хвалу не по заслuzі,
Дак се тебе твої базарні друзі
Вимірували по самих собі.

— — —

РУІНОМАНАМ.

Коли між вами хто в бору заріже
 Купця за гроші, або хто в темниці
 Сконає бессудно, або мужик підпалить
 Заможного сусіда, розізлившись, —
 Ви лементуєте, мов навіженьні,
 В своїх книжках, кгазетах и розмовах:
 Сьвіт западаецьця! страшна руїна
 Иде на зустріч вам и вашим діткам!
 Як! ні дороги про купця, ні суду
 Про бідолашнєго попа, чи ліберала,
 Про батьківські і предківські нащадки
 И про здобуті працею достатки!

* * *

Чого ж ви давню хвалите Руїну,
 Столітню по дорогах різаннну,
 Столітній бессуд и тяжке наслїство,
 Кгвалт ваших пращурок и люте здирство,
 Столітнє городів і сіл паланьнє,
 Столітнє пращурів яспруваньнє?...
 Се все дьля віри, чести и свободи,
 Що ними пиндїтесь над всі народи.
 Так! в пиньді ви своїй возвеличались,
 У віру, чесьть, свободу повбивались.
 Тепер ви сьвято живете на сьвіті,
 И чесьть між вас найперша у приміті,
 И ви свободні, як собака злющий,
 На ланьцюзі брехака невгавущїї.

— == —

XXVI.

КНИГОГРИЗОВІ

на Той Сьвіт.

И отыде Іаковъ отъ кладязи клятвеннаго, и иде въ Харранъ. И обрѣ мѣсто, и усне тамо, зайде бо солнце: и взя отъ каменія мѣста того, и положи въ возглавіе себѣ, и сна на мѣстѣ ономъ. И сонъ видѣ, и се лѣствица утверждена на земли, ея же глава досязаше до небесъ: и Ангели Божіи восхождаху и низхождаху по ней. Господь же утверждаше на ней.

Бытія гл. XXVIII, 10—13.

Ти написав томів не сотню, Книгогризе...
«В драбині (мислиш ти) що том, то и щабель».
Кудиж се Книгогриз по тій драбині лізе?
Невже ж бо до ясних бессмертности осель?

Читав еси, як брат од брата йшов навтеки,
И бачив уві-сьні драбину в небеса,
И знали всі про те віки близькі й далекі,
Які Господь явив бідасі чудеса.

На камені лежав бідаха головою...
Не знав письмен: бо их тогді ще й не було,
Та серцем розумів и думкою благою,
Куди веде добро, куди — погібне зло.

Під небом, на шаблях чудовної драбини,
Стояв Бог правди, що все нею сотворив,
Восходили ж по ній і сходили ті сили,
Духи благі, що їх бессмертьем одарив.

И сонному ёму Господень глас величний
Ис сяева небес, мов золота труба,
Провозьвістив закон земної життя вічний,
И встав, и знав, яка добра и зла судьба.

Завіти правди він переказав народам,
И сталися вони починком всіх наук,
Подобно голосним чужих племен рапсодам,
Що в діда переймав натхнений з неба внук.

И став сей чесний муж, во истену блаженний,
В исторні всіх вір правдивим джерелом.
Хиба тогді ёго забуде сьвіт письменний,
Як перевернецьця в Гомору та в Содом.

Ти ж не втекав, ти гнав сам брата по науці
За те, що він твого лукавства не злюбив,
И, будши праведен, тобі, брехаді й зльюці,
Під кирну задрану кадиллом не кадив *).

В засьтінок правого водив еси що-ночи,
Суддею ж правоти в письменстві був там кат.
Ти катові сьлінив и так сьліні вже очі,
С кривавих рук ёго ждучи собі наград.

*) Читай біографію Іосипа М. Бодянського.

И гроші загребав ще більше Костомари,
Що козаками, мов яєнром, торгував.
За те ж ти гіршої заслужуєш и кари:
Видющим бо родивсь, Микола ж сьлінував,

И був поводитирем Тарасові сьліному,
Та их Мартиримьян из ями слобонив,
Тобі ж, письменнику видющому, та злому,
За брехні мучитись у неклі повелів *).

Товариша собі в своїй пекезьній муці
Ти маєш брехуна у клевети оцьця,
Преємника свого в безрозумній науці,
Що сам же й сьпик еси, омани докторья **).

Сей за Хмелницького, за ворога Росін,
Героя підступів, так щиро заступивсь,
Немов од них обох постали шведзькі мрії,
Немов од них обох Мазена народивсь.

Все ж ви зробили вдвох науці ту послугу,
Що посьлі вас ніхто не стане вихвалять
Козацьку над умом и чесностью наругу,
Мов з неба послану Росії благодать ***).

*.) Читай поему Панька Небрехи «Куліш у Неклі».

**.) Читай про се там же таки.

***.) Читай на честені Хмелницькому: «благодарная Россія».

XXVII.

„ПРЕЖНІЙ“.

Я *прежній* вам догоджував словами,
Порожніми, як розум ваш козацький,
Пишався розбишацькими ділами
И прославляв пожежі гайдамацькі.

Апостола, мабуть, ви не читали,
Що, ставши мужем, занедбав хлопцяче,
Ви голову письменством напихали,
А серце в вас осталося козаче.

Від повні серця вашого говорять
Уста, проречисьті на величанье
Кривавого самосуду, и творять
Великі подвиги из руйнованья.

Раби письменницьких авторитетів,
Ви темну Русь морочите розбоем,
Брехаку хвалите над всіх поетів,
А харцизяку славите героєм.

Од вашої козацької культури
Перевернувсь би догори ногами
Культурній світ, и дикі гайдабури
Усю Европу вкрили б облогами.

Од вашого розбійного письменства,
З ёго кумирами, як ніч п'яними,
Європа стала б Січчу азіяцтва,
Порогами во-вік непрохідними.

— — —

XXVIII.

ГАВКУНАМ.

Луць звенить, стрѣла трепещеть..

Пушкинъ.

О горопашна ви, о немошна темното,
Сини Гетьманщини сьліної и глухої,
Дрібної дїтвори безрозумна пустото,
Язику врїзаний козацщини п'яної!

Мов нес на ланьцюзі, ви гавкаете грізно
Не то на вбогого голодного каліку,
Ні! ви не даєте ні в-досьвіта, ні пізно
Пройти й трудящому щоденно чоловіку.

Гав, гав! та й знов гав, гав! ні впишу, ані вгаву...
Дратоване, лихе и чорнороте кодро!
Брехня у вас иде за вашу честь и славу,
О криводушної прихильности ви модло!

Пекельний цербере! гарчи и захлинайся
За той глевтяк глевкий, що маєш од Плугона,
Дьял батька лжи, всього сьвятого віцдурайся;
Рвучись на ланьцюзі, бреши й на Аполлона...

Як він у сяві летить на колесниці,
И появом своїм животворить вселенну,
Ти лютости позич в голодній тигриці
И прославляй свою безвиходну геенну, —

Аж поки лука він натягне золотого,
И тренетну стьрілу на тятиву наложить,
И вдарить на тебе, клеветника лихого,
И трупом чудище безрозумне положить.

— — —

XXIX.

ПЕРЕД ГОГОЛЕВИМ ЧЕСТЕНЕМ.

И славень буду я, доколь въ подлунномъ мірѣ
Живъ будетъ хоть одинъ пійть.

Пушкинъ.

Пророк пророкові приносить оправданье,
Мудрець премудрого вітає по заслугі:
Так и поэзиі божественне диханье
Вшановує поэт, и муза другій музі
Заявлює вінком високе почитанье.

—
Земляче Гоголю! щò ж нат тобою склалось?
Хто чесно привітав тьвій честень мармуровий
Там, де твоя тиха коліска коліхалась,
Де відбував еси тьвій искус науковий
И світозарная зоря твоя займалась?

—
Кругом твого стовпа зібрались мертві душі,
Ті що не встиг еси пером живописати:
Пани, попи, Жиди, педанти довговуші,
Та й заходилися гуртом тебе вітати,
Мов председателя казенної палати.

—
Тарасе брате! де твоя трицьцятострунна?
Нехай би земляка достойно привітала,
Нехай би голосно вона зарокотала,
Мов філя на морі кипить широкошумна,
Щоб осоромилась дьрїбнота слабоумна.

XXX.

ТИТАНИ.

I.

Титани на Зевеса розізлились....
Не Бриарей із Енкеладом гори
На гори навертали да казнились,
Що він пороздавав богам престолн
В імперні надъоблачній, а музам
Звелів сим велетьням, мов каранузам,
Недоросткам людзьким, невдахам,
Казати «від коша геть» бідолахам.

II.

Ні, наські се були титани, рідні.
Хиба ж у нас нема их?... Мов ті Греки,
Попередили ми народи, бідні
На глузд, н летимо, орли-лелеки,
Кріз темряву густу літератури,
Під сьпів п'яниць та брязканьне бандури.
У нас також е велетьні-титани,
Людзького нетяму да сну гетьмани.

III.

О! е вони, е в нас! н легином
Их звати мусимо: бо не коряцьця
Перед ума н совісти законом,
На вічну правду н любов яряцьця;

Під хмари гори книг понавертали,
Немов би небо штурмом штурмовали,
Щоб зльітти на Олимп д Зевесу лжею,
Та й раювати з рідною семнею.

IV.

Родина их, мовляли, вся на небі...
Нема й догадки в головах письменних,
Що товпиця вона в гидкім Эрбі,
Як товпилась на бенкетах корчемних.
Там их Косіньскій, Наливай, Павлюга,
Острианин, утікач та волоцюга,
Хміль из Виговським, Мартинець, Мазена,
Герої вірности, окраса неба.

V.

Россердився ж Зевес на богохульних
Титанів божевільного письменства,
И громом возгрівів, у хмарах бурних,
Ш чертогів непохибного главенства.
И полились на сьвятощі природи
Чистительні та животворні води,
И гори книг безрозумних підмили,
И в сонній Леті дурощі втопили.

VI.

Очистилась природа, мов воскресла
Ув образі поезії сьвятої.
По нивах крутять музи перевесла
Під жниво, що зросло на перегноі.

Скирти — мов зорі золотом сияють;
Воли в возах розкішних ремигають
Важке колосьє об колеса б'єцьця,
Мов яблуня під яблуками гнецьця.

VII.

О, благ Зевес! рекли тогді народи,
Побачивши новий народ в пустині:
Ис перегною щедрої природи
Він сотворив нам брата на Україні,
Товариша у подвигах культури,
Робітника в садах літератури,
Ученика дотепного в науках,
Борьця за правду в благородних муках

XXXI.

ДО РІДНОГО НАРОДУ

подаючи ёму переклад Шекспірових творів *).

Народе бес путя, беш чести и поваги,
Бес правди в письменах, завітах предків диких,
Ти, що постав еси з безумної одваги
Гірких п'яниць, сіпак и розбишак великих!

Єдиний в тебе скарб—прапращурівське слово...
Закляв ёго Боян від кражи чужоюдства.
Одно воно твого життя міцна основа,
Певніца над усі потуги и багатства.

Се голос праведний до тебе з домовини,
Промова душ сьвятих, що марно погибали
В страшених злигодньих двоїстої Руїни....
Останьню козаки твоім триумфом звали.

О варваре сьліпий! покинь триумфувати,
Потупся, шчервоній од сороба тяжкого;
Бо мають всі твої сусіде щд назвати
Своїм, а ти своїм не назовеш нічого.

*) Передруковано поправніше с «Хуторної Поэзії».

Що ні здобув еси мечем серед Руїни,
Все взяв у тебе з рук премудро тьвій добродій:
Шукаеш помацьки десь нищої України,
И з материзною ховаєсья, мов злодій.

На ж дзеркало, — воно всесвітнє, — визирайся,
И зрозумій, який ти азійт мизерний,
Розбоек по світах широких не пишайся,
Забудь свій манівець, козацький пролаз темний,
И на культурню путь Владимерську вертайся.

XXXII.

ГОМЕР И ШЕКСПІР.

I.

Бувало так на світі, що й Гомера
У півець повертали и Шекспіра.
Ревля тогді гарматами Мегера,
Мовчала мовчки тихострунна ліра.
Хмелницький злюка, єзуїт Тетера
Та Дорошенко, вихрювата гира,
Хотіли нас піт Турка підобгати,
Чи то Ляху в підданство знов оддати.

II.

Тогді Кромвель між Англами з'явився,
В завзяті рівня козакам сіпакам;
III Шекспіра глузом він гірким глумився,
А в нас Гомер з Бояном гайдамакам
В шинках на запалку люлєк згодився,
Або на де-що инше по «балакам».
Опрігсь Хміль злющий, вмер Кромвель побожний,
Підняв знов голову народ вельможний.

III.

Над ним бессудня шабля не блискає;
Козак не п'є горілки разом с кров'ю
И паненят Ор'ді не поставляє;
Про Греків ми говоримо з любов'ю,
Дз'євін.

И кожен з нас Гомера в-вічі знає:
Бо надписьєю блищить він золотою
В розкішних дуків по бібліотеках,
Недужнєго их розуму аптеках.

IV.

А щò, коли б живий Гомер придибав
До иншого високого порога,
Чи-то Шекспір, прокинувшись, нагибав
Небитий шлях до панського чертога?
О! лучче б сьніг на голову им випав
Посеред літа спекою палкого,
Аніж з гістьми такими розмовляти
И розум сьвій обом им показати.

V.

Бувало справді се, що и Гомера
У нівець повертали и Шекспіра.
Як, с некла вирвавшись, ревля Мегера,
Тогді мовчала тихострунна ліра.
Щò ж повертає в нівець их тепера?
Невже завихрена в Парижі гира
Та забавки поэзін легкої,
Як той пuzир, и як пuzир пустої?

XXXIII.

ЗАРАЗА.

Судь історіи не извиняєть и
самого щастливого злодѣйства.

Карамзинъ.

Серед Киѣва Старого
Щось чудне чорніє, —
Ні то будка вартового,
Ні то ятка мріє.

—

Міз церков золотоверхих —
Мов грязі кониця,
Що шчишчають від халери
По царських столицях.

—

Там шчишчають грязь, а наші
Купу превелику
Нагорнули, мов зібрали
Гид з усєго ринку.

—

Нездоровий смород Київ
Древній понімає,
И про щд̄ таке шчинили,
Рідко хто й гадає.

—

Лікарі мовчать, ні слова
Вчені не говорять
Проти чого люд здоровий
Бес халери морять.

Так смерділо по Україні
За новим великим
Лихолітьтем, що зробило
Край наш полем диким.

Так смерділо, як ми разом
И царю й султану
Присягали й людзьким мясом
Дань давали хану.

Дань давали, викликали
Чамбули гординські,
И робили селищами
Села українські.

Так смерділо, як по Хмелю
Тризну ми справляли:
Під Виговську різноцію
В пень Москву рубали.

Так смерділо, як Тетера,
Хмелів райця мудрий,
Езуїтам крій костела
Ставляв шкільні мурп.

Бруховецький, Дорошенко
И Мазепа клятий
Смород сеї по закапелках
Звикли ропускати.

Робом Хмеля присягали,
Присягу ламали,
Ницим словом уленчали,
В серьці зраду мали.

По-над прахом харцизяцьким
Вітер повіває:
Загнилось за Наливайка,
Та й за нас воняє.

Бо ми, зрадникам во славу,
С кожної могилі
Грязь заражену, криваву
Вергаєм що-сили,

И з грязі цю куну лішим
На велику шану
Беззаконному тирану,
Харцизяк гетьману.

XXXIV.

ДО БОГДАНА.

Богдане, зраднику и патрлярху зради!
Цураєсья й на тїм, як на сїм сьвітї правди.

На лонї в Сатани з Иудою ехидним
Седиш ти, псе, мов брат ехїда з братом рїдним.

Бо з-малку в Мокрського лукавити навчався,
И езуїцької правдивости набрався.

Внодобали тебе писаки суєсловї
И их читателї, буяки безголовї.

Що Полщу догори ногами й Русь поставив,
По всїх шинках ножї та пожарї прославив.

Коли б еси до нас, пекелнику, вернувся,
Увесь би мотлох знов по Русї стрепенувся.

Гострили б скрїзь ножї на громадян заможних,
И славословили б тебе в пїсьнях безбожних.

А вчена Татарва, без домислу писаки,
В им'я народности, брехали б, як собаки.

Да вже не вернецьця до нас лиха година:
Устала с понелів руїна-Україна.

—
Москва нас підняла потужною рукою, —
Не зьнюхаюцьця вже наливоди з Ордою.

—
На брехні ж Татарви ученої-сьліної
Озвалася струна поезін сьвятої.

—
Як гайдамак-писак почезне міркуваньне,
Постане у віках грядущих дивуваньне:

—
Що нат таким добром письменство працювало,
Правдивих земляків собаками цькувало!

XXXV.

ПОБРАТИМИ.

I.

Був на світі один запорожець,
Несказанно принадливий хлопець:
Надив він до себе всіх мешчанок.
Як у кобзу бувало заграє,
Як про Січ та про Луг засьніває,
Серце мре и в попадь и в панянок.

II.

Був на світі один козарьлюга,
Несказанно лихий волоцюга:
Волочився по всій Україні.
Драв панів и мешчан ж Жидовою,
Накладав из бідою-Ордою,
Відмикав бес ключа всякі скрині.

III.

Як пристарівся ж той запорожець,
Несказанно принадливий хлопець,
Забажав свою душу спасати.
Тогді вчив молодих покаяння,
А старих о гріхах воздыхання,
Заходивсь ба й пещеру конати.

IV.

Як пристарівся ж той козарьлюга,
Несказанно лихий волоцюга,
Став ще більш увесь мир обдирати,
Щоб своєму побратиму старому,
В прибежан-воздиханців сьвятому,
Ту печеру сріблом осняти.

XXXVI.

КОЗАЦЬКИЙ ЖАЛЬ.

Та все пани, та все дуки!
Позаїдали наші поля, луги й луки.

Козацька пісня.

Мої поля, мої луги ви й луки!
Моя ви батьківщино й материзно!
Позаїдали вас лукаві дуки,
Пійшло моє сьвяте наслідьде різно.

Від Німеня скрізь до самих Порогів
Голосить наша рідна пісня тужить:
Пани хорти заводять да рароги,
А козарьлюга им ледачим служить.

Заводимо хорти ми та рароги:
Се правда, необачний козарьлюго;
А ти втекав од пана за Пороги,
Кривоприсяжний рукодайний слуго.

Де був еси, як трицять-трі побіди
Зробив гетьман из нами над хижацтвом?
Твої п'яні затязьці-дармоїди
Якшались-паювались не поганством.

Де був еси, як шлихта с Конецпольским
Німі стени народом осадила
И рицарством хоробрим руськопольським
Все Дике Поле перегородила?

—
Ти до Татар прохався у підданство...
Не прийняли паливоду Татаре.
По селах скрізь пустошив господарство,
По городах підналював пожари.

—
И доналивсь до того, вразькій сину,
Що мусив душу чорту заложити:
Проводирем Орьді на Україну,
У «Землю Християнськую», служити.

—
Купавсь в крові с Татариним по шию
Та гравсь кривоприсяжним договором:
Обманював то Полщу то Росію,
То сонне потурнацтво над Босфором.

—
Тепер квили, як пугач на могилі,
Офойкай, мов той Іжид у синагозі:
Нема Татар, що славою окрили
Твое ім'я в розбійницькім обозі!

XXXVII.

ЯКА ПАНІ, ТАКІ Й САНІ.

Ой колись ми воювали,
Та білше не будем,
Того щастя й тої доли
По-вік не забудем.
Козацька пісня.

Попобью тебе по шанці,
Та й погладжу по головці:
Попоплачеш на Грамацьці,
Звеселнєся на Часловці,

На Псалтирі ж златострунній
Будеш Господа хвалити,
Що поміг в науці трудній
Мистецем тебе зробити.

И, як в церкві, серед миру,
Язиком затарабаниш,
До й тямущу макотиру
Туркотаньнем затуманиш.

И затуркаеш хрищених,
Мов той Турок на кгалері:
С піснословій бо сьвященних
Зробиш белбасьні химери.

Під зичне твое читанье
Одоліє всіх дрімота,
И потомить мпр куняньне,
Як на панщині робота.

Тількі піи розбудить сонних,
Мов дітвору батько в-раньці
Як печерських преподобних
Спогадає на-останьці.

И, як ринуть люде с церкви
Та на-дворі загукають,
Здасьця иншому, що мертві
С кладовища утекають.

И, відбувши сьвій відбуток,
Християне православні,
Щоб не слаб з нудьги жолудок,
Спогадають звичай давній:

Зайдуть в шинк до Жиди Юдки,
Що стоїть навпроти церкви,
Та й заходяцьця на сутки
Коло любої всім жертви.

«О, та й дяк же в нас ротатій!
(Тут розумний заговорить):
Не давав мені й куняти:
Так-неначе в дзвона дзвонить.

«Коли б Січ не зруйновала
Сьвіт великий Катерина,
Там голота б обібрала
На писарство с-курви-сина.

«А с писарства й на гетьманство
Виліз би, на боцьці ставши,
На Жидів, унитів, панство
Гольгянак п'яних піднявши.

«Мов колісь у Жаботні,
Почалась би знов облава,
И по всій би Україні
Розлилась козацька слава.

«Знов би наші засьпівали:
Що за добре на Україні!
Іж и пий, що инші дбали,
Сни у панській жупанні.

«Хоч сходи-зникай пів сьвіта,
Не було б піде так жити:
Що душа бес праці сита,
Тільки й знай панів душити.

«То-то ми роскошували!
И до суду вже не будем;
Та козацтва й ёго слави
По вік вічний не забудем.

«Гей, козацтво-гайдамацтво,
Славлені ножі сьвячені!
Колиб вирізати панство,
Рай настав би вбогій червні.

—
«Знов би ми були на волі,
Воювали-пліндрували,
И червону кров у полі
З золотим песком мешали.

—
«Знов би плач був и в Любліні,
И в-ві Львові, и в Варшаві,
И по всій би Україні
Дивувалсь нашії славі.

—
«И тремтів би від нас Німець,
И трусивсь би Москалюга,
И готовий мав би хлібець
По всім сьвіті козарьюга.

—
«Мов барвистими маками,
Нами б коршми процьвітали,
Не шклянками б, коряками
Мед п'яне-чоло кружляли.

—
«Та шкода старої волі
Визирати-сподіватись:
Тому щасьтю и тій долі
По вік вічний не вертатись!»!

XXXVIII.

ЗЕМЛЯЦТВО.

Тогда какой-то злобный геній
Сталь часто навѣщать меня.

Пушкинъ.

Мене сей злобний геній навіщає
Усякий раз, як я на Україну,
Де дурень дурья в пекло поганяє,
З Німещини чи з Полщи оком кину.
Я проклинаю ту сумну, гірку годину.

О! скільки вас гние там мліонів
У багнищі беснуцтва та омани,
Перевертьнів, сіпак, хамелеонів,
Які були й прославлені гетьмани,
Жорстокої орди п'яниць жорстокі хани!

Ехидну Німець видумав культуру,
Паскудно Лях дружить із езуітом,
Жерцем релігійозного сумбуру,
Сатиром ласих баб и дуросьвітом,
Но проти вас их тьма здасцьця сьвітом.

Враги прогресу, зрадники свободи,
Насльідники руїни Могола,
Туні скопці, казителі свободи,
Серед скарбів землі голого гола!
Хиба ж не луччі 'д вас князь Бісмарк и Лойола?

XXXIX.

СЛОВО ПРАВДИ. *)

Я не проречистий на красне слово,
У мене річ не сьвяткова, щоденна:
Що-дня на мене грімала сурово
Сердита доля, мачуха злиденна.

Я кривсь од неї міз людьми чужими,
Наймавсь до зьлющих у тяжку роботу,
Я брязкотів кайданами важкими,
И добре знаю варварську тісноту.

На мій первоцьвіт вдарили морози,
Заціпило мені від холоднечи,
Не докотившись застигали сльози,
В сумне стогнанье обертались речі.

А все таки в моім немудьрім слові
Була якась недовідома сила:
Бо с правдою було воно у змові,
Що рідна мати промовляти вчила.

И не зьлюбили царедворці ниці
Мене за правду, що навчила мати,
Глумились глумом, мучили в темниці
И похвалялись на кресьті росп'яти.

*) Надруковано поправницю ис «Хуторної Поезіи».

Я втік од них и в пустирі осівся,
Я міз звірят вселився бессловесних.
Риканьнем их мій дух не веселився,
Як и словами столичан бешчесних.

Одним один душею між чудовищ,
Я поучавсь твореньням рук Господьніх;
Цураючись неволницьких соборищ,
Шукаючи одради в помислах свободних.

Я забував свою лиху годину,
Не згадував про голоднечу ранню,
И позирав на рідну Україну,
Як на свою матусю бесталанну.

Умерла ти, матусенько Вкраїно,
Серед козащини, серед незгоди;
В крові й руїні цвіт найкращий згинув
Твоєї благодатьнїї природи.

Умерла ти в своїй красі роскішній,
Заплющила очиці, склала руки.
Побив мороз и тьвій первоцвіт пишній,
Дознала й ти від лиходіїв муки.

Умерла... Може ж, на твоїй могилі
Цвіте калина, солов'ї співвають?
Ні! всюди мертво, тільки в домовині
Тебе потомки-черви розїдають.

Умерла ти в своїй красі розкішній,
Погасли очі, знемоглися руки.
Гідке робацтво—ввесь твій плід величній,
Твої синове, дочки, внуки й внучки.

—
Таке твоє наслідництве потомство,
Твоя сьвятая пам'ять, вічна слава, —
Мизерне, як ехидне віроломство,
Гідке, як зрада підступна, лукава.

—
Вони в тобі взяли починок життя,
Тебе й гризуть, аж покіль догризуцьця
До тих останків, що у материзьні
Ні на що вже нікому не здадуцьця.

—
Тоді почезнуть, як мара нікчемна,
Без образу, без назви, без ознаки,
Жидівське смітьте, підла грязь корчемна,
Саможері, сіпаки-гайдамаки.

—
Ти ж, паньматусю, перед Богом вічним,
Мов перед сонцем раняшня росина,
Зассьсяеш знову духом предковічним,
Бессмертна мати бідолахи сина.

—
Воскреснеш, нене, встанеш з домовини,
Тебе я словом правди привітаю,
И розільлецьця слава України
По всій вселенній од краю до краю.

XI.

МІРА ЗА МІРУ.

Минули усобиці й чварі,
Почезло козацтво й Орда:
Ляхи Жидову нам придбали —
Коли ж то мине *ся* біда?

Не оруть Жиди н не сіють,
Перекупом хліб достають:
Що-день проміж нас багатіють,
А нам за те злидні дають.

И мусимо нельку сповняти
Неситим за наші гріхи,
В поту день н ніч працювати
Да вергати Жиду міхи,

И Німцю в вагонн сспнати,
Щоб Німець на те не вважав,
Хто й як из голодної хати
Останьній насущний забрав, —

Щоб ж Жидом ділвся грошвою,
Не хлібом, як ми з ним, сьвятим,
А Жид узивав нас мужвою,
Запроданим бидлом своїм.

За предківське шянство да чванство,
За славу козацьку дурну,
За те, що призвали поганство,
Як с некла на грїх Сатану,

—
Не маємо воли людзької
И доли ні в чім п ніде,
Потіємо-мліємо в полі,
А дома в нас пусто — гуде.

—
Ми бились, мовляв той, за віру
Од Висли до річки Москви,
На Жида й Ляха, на невіру,
Шукали снаги в Татарви.

—
Палили ми воду за віру,
За віру топили й некли,
За віру ясир безувіру
Давали жінками й дїтьми.

—
Оце ж за ту праведну віру
Тепер нас невіри гнетуть,
И повну, натопану міру,
За міру козачу дають.

—
Ми кровью та сьлізми людзькими
Сповняли моря п річки:
Тепер покутуем гіркими
Турботами давні грїхи.

И поти нам серце пектимуть
Пекельні печалі сумне,
Покіль в нас шсьменьні верзтимуть
Казки про козацтво пляне.

XLI.

ПАТРИОЦЬЦІ.

Аще вы пребудете во словеси
мосѣмъ, воистину ученицы мои
будете, и уразумѣте истину, и
истина свободить вы .

Іоанна г. VIII, 31, 32.

I.

В кому я не кохавсь, кому не поклонявся?
До кого розумом и сердцем не хилився?
Чи раз же то в гидку ступав небачно грязь?
Чи раз, мов голубок, у западеньці бився?
Хто братьнім голосом, чи сестриним озвався,
Щоб сердцем я воскрес и духом звеселився?
Кому те дорогим було, щѣ я вважав
За найдорожчий дар, якпий од Бога мав?

II.

(Дар над усе свѣате свѣтити щирю правду
И рідну сторону за чужину вважать,
Що так пишаецьця, вихвалюючи зраду...)
Кого ж родиню мені на свѣті звать —
Серед людей чужих — на пільгу, на відраду?
И в кім життя мого найбільша благодать?
Чи не в тобі, нова патрпотизму жрице,
Уроди, граціи, принадности царице?

III.

Ні! ще той вік старий лукавства не скінчивсь,
Що в нашім рідному народі проявивсь,
Як в школах правди він у езуїта вчивсь,
А вивчившись, ёго мечем духовним бивсь
И з учня-бурсака смиренного зробивсь
Ехидним козаком під найдою с Полісься...
Косінський-еретик в нещасній онпй час
Зробивсь причинком зла, та й досі томить нас.

IV.

Усе, щò Посевин да Скарга и Пизон,
С тим сонмом, що Христос назвав би легноном,
Преподали панам и шляхті, як закон,
Прославивши себе «Исусовим Законом»,
Пани с підпанками вдихнули в мільон, —
И се, нові Жиди під новим Ерихоном,
У труби трублячи, дух руський підняли,
В печі руками жар чужими загребли.

V.

И збагатилась Русь добром панів да шляхти,
И пронила в шинках всю здобич військову,
Як нічим же було братів Татар наймати,
Втекала від Ляхів так званих під Москву.
И стала там себе героєм виставляти,
Що за сьвяті церкви рубав у цень Ляхву....
Так панству школене попівство відплатило,
Що езуїт нових з бусацтва наробило.

VI.

Так чашу випивши «гірку», мовляв, до дна *),
Віддячило панам бурсацтво за науку, —
И звеселивсь отець всіх брехень, Сатана,
Що викинув таку панам римлянам штуку...
Но почуваетьця и досі в нас вона,
И терпимò в душі давняшню шкільну муку
Від цсованих ище за Скарги бурсаків,
Потомства ницаків, полів и козаків.

VII.

В зерно народности кукіль вони всівають,
Одбившись од князів, од старорушчнини,
В козацтві над усе розбої вихваляють **),
А випнуваті в них за все про все пани.
Куди ведуть сьліпих сьліці, самі не знають;
Довідатись про те хиба-що в Сатани:
Бо в нєго предки их покуту відбувають,
Потомків день-у-день достойних визирають.

VIII.

Так! почуваетьця и досі в нас вона,
Позичена в нопів-латинників наука.

*) «Гірка шкільня чаша» — вираз бурсацький
могилинських часів.

**) Навіть историк Руської Церкви, митрополит
Макарій, пише про козацтво, яко про воїнство пра-
вославности, робом туного Соловьєва и сьліпого
Костомари.

Юртуецця в книжках молодіж нависна,
И справді нам воно — нудьга, духовна мука...
Як Поссевинам тим да Скаргам Сатана
Удрав колись, така и нам від нёго мука.
Ми нокутуємо за предківські гріхи,
Убравшись по вуші в письменські реп'яхи.

ix.

О ти, моя нова патріотизму жрице!
Ти, що курзу-верзу хвалити піднялась!
Уроди, граціи, принадности царице!
Коли б еси нат тим перебрехом зьялась,
Котрим письменство в нас що-року багатицьця,
И зневажати лжу козацьку завзялась, —
Подав би я тобі з дарів найкращий дар,
Яким Господь мене вщасливив, — правди жар.

XLII.

МОЛИТВА БОЯНОВІ, „Солов'єві Старого Времени“.

Духъ, идѣже хоцеть, дышетъ.

Іоанна зл. III. 8.

Дивуємось, чого народъне наше слово
Не має й досі в нас ні вжитку, ані слави,—
Чого брати на нас поглядують сурово,
Як зберемось від них окреме д'ля забави!

Сумуємо, що нас за спомин та за сьпіви
Про нашу славлену Гетьманщину не люблять,—
Що й мужі у сусід н юноші н дівн
Мечти не ті, що ми, в дупі своїй голублять.

Бо затруїв ёго, ніжне й потужне слово,
П'яний кобзарь Тарас хулою на ту славу,
Що силкувавсь її схитнути суєслово,
Як Хміль колисъ п'яний схитнув п'яну Варшаву.

Бо затруїв кобзарь Тарас н наші сьпіви,
Спасенний Божий дар угору підіймати
Серця н розуми, — що б юноші н дівн
Себе й сусід своїх уміли шанувати.

* * *

Боiane, духу наш бессмертний, хоч мовчущий!
Перебовком одним из рокотанья струн
Ти нас причарував про всі віки грядущі
До предківських сьвятих, священно-древніх труп.

О! молимо, вселись у нового Гомера,
Щоб у твої «живі» велично задзвонив,
Гомере «віщій» наш... Нехай страшна Мегера,
Ишчадьде духа тьми, знаядьде адзьких сил,

Од дзвону голосних на-віки скаменіє,
И помста без ума, насыльдьде од варяг,
Усобиць міждо Русь єдину білш не сіє,
И не сьмієцьця з нас всёго Славянства враг!

Ти гарно вже озвався на Півночі предивній
Бессмертним дзвоном струн, и всім Клеветникам,
Новий Орфею, рик зачарував левиний...
Подай, Боiane, сю високу поту й нам!

Нехай ні Торки вже, ні люті Берендьї,
Ні их одрїдьде зле й безбожне, козаки,
Не подають сьліним політикам надїи,
Що вернуцьця до нас крїваві бунчуки!

Нехай старезна Русь, що в Кнїві родила
Всі руські городи, шанує Русь нову,
Що крильми орьліми гніздо свое прикрїла,
Жахаючи й Литву и Татарву й Ляхву!

XLIII.

ПОБОЯНЩИНА.

I.

Колісь Боян, сьпівець потужний,
Дзвонив у струни золоті,
Мов соколів десятків дружний
Пускав с-під хмар на лебеді,
Не соколи, персти бистрі
Пускав на струни він живі,
И рокотом про старину
Звав Русь хоробру на войну.

II.

Бояне, невміруща тене!
Позич и нам твоїх живих,
Нехай почує древне плем'я
Знов поклик до боїв нових,
Та не мечі вже харалужні,
Прославить сили духа дружні,
И занедбає давнину,
Сьліпий кривавий суд — войну.

III.

Тепер, Бояне, вже не «в полі
Незнаемому» легимо
Орлами хижими и доли
Собі від сьліз людських ждемо.

Тепер сльезу ми с серця роним,
Як у натхнені струни дзвоним
Про Божу правду між людьми,
Про визв'їл просьвіти зі тьми.

IV.

Гомере наш! нам не судилось
Тебе почути кріз бої:
Німує поле, що багрилось
Під славлені пісьні твої.
Но духа, тене невіруща,
Не згасить старина мовчуца,
Ні душогубниця війна,
Ні воля деспота дурна.

V.

Ти слово нам тисячолітнє
Через младенці переслав,
И немовлят сьвяте насльїдье
Проречистим завітував.
Ти справді з уст німнх п ссуших
Втворив хвалу віків грядущих:
Бо ще той Ирод не родивсь,
Щоб смертю розума хваливсь.

VI.

Палай же, невсипущій духу,
В живуцім слові Боянів!
Як перебув еси потугу
Татар, Ляхів і козаків,

Переживеш і лихоліття,
Се девятнаццятье століття,
Що Русь тіснить сьвій рідний рід,
Біду з усіх найгіршу бід!

VII.

Палай, наш староруський духу,
Окрасо древніх буйтурів,
И здобувай нам славу другу,
Що красить розуму царів.
Як на поган ми поборали
И християн обороняли,
Так побораймо й за умц,
Щоб не тонули в рабській тьмі.

XLIV.

ДО ТАРАСОВЦІВ.

Не вернуцьця сподівані,
Не вернецьця воля!

Шевченко.

Patroclus, Ajax, or Protesilaus, —
All heroes who, if living still, would slay us.
В у р о н .

Чого ви пиндітесь в темноті,
Мов ті жаби в болоті,
Потієте в своїм багні,
В Сизифовій роботі?

—
Из вашої літератури,
Сьліпучої дури,
Як ми колись просьвітимось,
Сьміятимуцьця кури.

—
Про що вона, ся гич, письменним?
Про що и людям темним?
Хиба запалювать люльки
Балакувам корчемним?

—
Та вже нема таких «балаків»,
Які були за козаків,
Що пліндрували Жидову,
Не милували й письмаків.

Колиб на п'яний плач бандури
Воскресли гайдабури,
Списали б вам вони хвалу
На вашій власній шкурі.

— 0 —

XLV.

ВЕЛЬМОЖНІЙ ПОКОЗАЩИНІ.

I.

Істе, п'єте, спите и — любите Україну...
Як не любить її, бессудницю, коли
За те, за те одно, що вміли гнути спину
Перед ледачими людьми, як и самі,
Діди, батьки, да й ви с синками та дочками,
Постали значними людьми, або й панками?

II.

Клену той вік лихий, годину ту гидку
И всіх, хто потурав, почавши 'д Наливай,
Товаришу Татар, сіпаці козаку,
Загони роспускать од Волги до Дуная!
И друки й письмена повсюдно він палив,
Бояна, солов'я старовини, згубив.

III.

Збентежив ба й ім'я велике наше, славне;
Порозганяв од нас панів и тих князів,
Що кожен царство нам наслідьне православне,
Не так як хижаки, вбеспечити б з'умів.
Козак зробив панів Литвою да Ляхами,
Козак их розлучив на-віки вічні з нами!

IV.

И дав нам гид за них, утікачів-злодюг,
Що здобич боєву не паювали, рвали,
Пускали нетямки великі добра з рук:
Бо пустками вони, руйновищем стояли.
И потягло те все до Клязьми та Москви:
Бо сам був bellua, був звір без голови *).

V.

Тепер Москаль ваш пан. Тепер ви, як воляки,
Гей-соб! цабе! цоб, цоб! у нєго під ярмом,
А ні, то, мов лхї на ланьцюзі собаки,
Заслужуєте харч брехливим язиком.
Оттак судилося козацтву панувати:
Або в-день працювать, або в-ночі брехати.

— — —

*) Bellua sine capite (чудовище без голови, без-головий звірюка): слово Адама Киселя, писане ex officio королеві ще за десяток років до Хмельниччини.

XLVI.

ПРИСЬВЯТ

усіх моїх творів землякам козакоманам.

I.

Пройдисвітн-купці, сінаки Англичане,
Загнали Байрона великого шукать
Гіркої смерти там, де зльюці мусульмане
И досі не дають з руїни Греку встать.
Акувата Русь, французені Зиряне,
Навичившись порохом, не з лука вже, стрелять
Загнали Пушкіна під нистолетне дуло, —
И в Азію воно нисьменних відпхнуло.

II.

Що з ними сталося пісьля ёго стиха,
Клейнота розуму, проводника свободи?
Цензура, мрець-вампір, несита відюха,
Стидовище и гвалт розумної природи,
Недоумків лихих порадиця лиха,
Дала нам розуму и серця в воїводи
Одрідьде нависне Педрила боюна, — *)
И руський сьвіт окрив туманом Сатана.

*) Педрило — ментор Байронового Дон-Жуана.

III.

А ви щò коїте, ви, що свого Богдана
У моці б возвели, колиб завзятий Лях
Од Висли до Сули не дав вам прочухана
И злюку не спалив на віролетень-прах?
Щò коїте *ви*, грязь и сьмітьте посьлі хана,
Що вас героями прославив по сьвітах?
Ви ледьві на 'дного небреху спромоглися,
Да гнати и того кагалом завзялися.

IV.

Загнали ви ёго між дикі бугаї
Та між лихих людей, ще й над буйтура дикших.
Мов чужоядників-шершнів густі рої,
Вони кругом гудуть, культуру погубивши,
И по чужих полях кругом б'ють баглаї,
Над кримські чамбули й над гайдамацтво гірші.
Но сей недобиток безумних бугаїв
Вас кормить словом так, як хлібом *их* кормив.

V.

Прийдіте, ось вам дар благий про нужду вашу.
Не серджусь я на вас, як и на дикий скот.
Прийдіте, дайте й вас, як бугаїв, погладжу:
Бо их дрович дурний, як и вони, народ,
А ви березову ідали певно кашу,
Як ще вам пять було, або й п'ятнацьцять год,
И за батьків дурних та за дяків безумних
Бичачі ставите лоби проти розумних.

— = —

XLVII.

СТОЮ ОДИН.

Стою один серед німих волів-биків
На давнім ревищі великої пустини,
Серед яловику, корів и бугаїв
Да их різвих телят, надії України.

Стою и думаю: Про що Господь мені
Тут жити повелів між стадом безъязиким,
Між тварями, що вік вікують сьвій у тьмі,
И памятни вікам одним завзяттьем дньим?

Скажи мені хоч ти, о Музонько моя,
Моя єдина, що до мене прихилилась:
Чого ся Игорів прославлених сімъя
Понурим вахлаем, недолюдкою зробилась?

Що царь-сьпівець, Давид, вселенною прозвав,
Того ми зайняли під займища шестину:
Невже ж строительський наш дух якомсь пропав,
Той дух, що так боровсь за древню Русь єдину?

Ні! вічне твориво великих сил ёго,
Завітне твориво слуг щирих, вірних трону,
Бессмертвні в дусі в нас усі до одного,
Хто Мономахову переховав корону, —

Всі — й дяк и писарець, и дука й рядовик —
У вічних наслідках перед престолом правди:
Бо, скільки переніс турботи кожен вік,
На стільки нам с того прибавилось одради.

Хвалімо ж Господа за всі ёго дари,
И за потужний міч, и за сьвяте терпіньне:
Однаково пішли всі доблєстьї землі
На возвеліченєне народу й искуплєнєне.

Оце ж блажен еси, коли за тьвій глагол,
За истєну тебе лихі возненавидять, —
Коли й тума-Москва рече, що ти Хахол,
Коли за подвиги твої тебе зьобидять.

Блажен еси, коли, тобі на ганьбу й жаль,
Свої в тобі свого лукаво не признали,
И плещуть, буцім ти перевертєнь-Москаль,
И помисли твої спасєннї повмірали.

Благословляй-хвали Всевишнєго й за те,
Що не мовчиш один між стадом безъязиким.
Да не смущаєцьця тьвій дух и знай ростє
Нат темними людьми и над письмацтвом диким.

XLVIII.

ПИОНЕР.

I.

Я не поет и не историк, ні!
Я — пионер с сокірою важкою:
Терен колючий в рідній стороні
Вирубую трудящою рукою.
Не раз кроплю свою роботу й кров'ю,
Да весело так поратись мені.

II.

З великого насліддя по князях
Зробили козаки нам дике поле,
Все в бодяках, тернах да в чагарах,
Кому на радощі, кому на горе.
Наслідьне поле без устанку коле
Правицю у тяжких її трудах.

III.

Нехай сумують інші, не сумуй,
Робітнику бесплатний, пионере.
И кожного на подвиг свій готуй,
Кому твою дорогу Праця стеле.
Коли ж орда про тебе брехні меле,
Ти на дурну дурноту мовчки плюй.

—==—

XLIX.

С ПІДГІРЬЯ.

На Підгір'ї криниця —
Свіжа, люба водиця.

Без устанку по пещу
Джюркотить у холодку.

Животворний струмочку,
Втіхо мого домочку!

Біжи-лийся с Підгір'я
На ті любі поділья,

Що степами розбляглись,
По-над морем просьтяглись,

До потомків вптязьких,
Одномовців Боянських.

Під их села підмійся,
Круг садочків обвійся:

Що се, братьте, ви спите,
Мовчки сумно мовчите?

Гей прокляньтесь-вставайте,
Про Підгір'є згадайте!

Мертве з мертвих ожило,
Пранір слова підняло.

Гей, хто чує, озвися,
Серцем д серьцю горнися!

Нумо слово рятувать,
Славу предків поновлять!

Задзвонімо у струни,
На лжу й кривду перуни!

Затрубімо їй у роги, —
Никніть, зльюки вороги!

Покідайте, Дракони,
Беззаконьні закони!

Дика сило, не буай,
Наше людзьке право знай!

Л.

„НАРОДНЫЙ ДОМЪ“.

На маїдані уві Львові
Бачу — камяниця
Проти соньця золотою
Надписьсю блищниця.

«Народный Домъ» надписано...
Якого народу?
Чи того, що по всіх селах
Носить Жлду воду?

Чи того, що в біднім краї
С панством роскошує,
Ляцьким оком позирає,
Ляцьким серцем чує?

Чи того, що в Святиокрі
Ні про що не дбає,
На «хлібах духовних» салом
Товсто обростає?

Може, се того народу,
Що в газетах пише,
На вельможних и заможных
Важко духом дише?

Ні! не бачу й тут народу:
Брехуньці нікчемні...
Так брехали в давні давна
Кобзарі корчемні.

И до того добрехались,
Що в старьці пошпились,
Коло церкви замерзали,
Коло пекла грілись.

И впросились до лукавих
У сусіде жити,
Під панами й козаками
Сковороди гріти.

Де ж той нарід заховався,
Що тут Русьсю звецьця?
О! колиб-то він озвався
До живого серьця!

Справді б «Домъ» тогді «Народный»
Руським був притулком,
А не сонного пощівства
Темним заковулком.

Люба б назва ся блищала
В-день и серед-ночі,
Людам серце звеселяла,
Просьвіщала б очі.

Не мовчав би сей будинок,
Мов німа могла:
Ожила б душа народья
И заговорила.

Врозумила б водоносів
Жидови юркої:
Знали б, як ослобонитись
Від нахаби злої.

Перестали б недоляшки
«Ляхом вирубати»,
Земляків своїх мизерних
В «бидло» повертати.

И годовані «духовним
Хлібом» без заслуги,
Може б, трохи с туши спали,
Як воли від пуги.

А газетники б з калюжи
Брехень изорнули,
И на світ их мертві душі
Чесно позирнули.

Зрозуміли б, щд е чорне
И щд біле в людїх,
И як серце благодне
Бъецья в чистих грудїх.

LI.

ПРОКИД ВІД СНУ.

I.

Мені чудний, химерний сон приснився;
Що ніби десь на пустоші німецькій,
На тім руйновнищі, де хміль повився
По займані-пліндровниі шляхецькій,
Живе народ убогий, та розумний,
Мов дяк царський, простак широкодумний;

II.

Що ніби він своє народнє слово
С-під польскої руїни вигортає,
И хоч на сьвіт из бур'яну сурово,
Мов гайдамака с пущи, визирає,
Та в серьці дикому ховає правду,
Останьню голх бідолах одраду.

III.

В-ві-сьні слонявсь я проміж злидарямн,
Их темряві письменській дивувався...
Мені здавалось, ніби с кобзарямн
В шинку жидівському я зустрічався,
Що голову их тільки хміль ворухить,
А в сьлівах правду темний розум душить.

IV.

Аж ось прокинувся, и прославив Бога,
Що стуманілих ппсьмаків не бачу,
Що пустошшу не йде моя дорога,
Що обминув хмеловину козачу,
Що робленим шляхом собі простую,
Тверезу правду віщим серцем чую.

— = —

ЛІІ.

С ХУТОРА.

Не бачивши добра
В мовчаньці на Україні,
Побрів я до Дністра
По мовчязній пустині.

Набрів на ваш кагал
Козако-святиюрський,
Неволницький базар
Поляко-жидо-руський.

Торгує вами Лях
З задрипами Жидами,
Як в наших сторонах
Баштанник огірками.

По злотому копа
Припонтаної Руси:
Дорожчі в кацапа
На масляниці гуси.

Не Жид я й не козак,
Щоб тут не зупинитись
Хотів чи сяк, чи так
За мотлох заступитсь.

Да ви на те й есте,
Щоб вами торгували:
Мов цуценья пусте,
На мене забрехали.

—
Не стояло цінком
Од вас оборонятись:
Не здужаєте й злом
С собакою рівнятись.

—
Липив я ваш кагал
Бозако-сввятоюрський,
Неволницькїй базар
Поляко-жидо-руський.

—
Осьлята ви дурні
З довженими вущима,
Телята нависьні
Під новими дверима *).

—
Покіль, ще Поляки
Вас на базар гоняють,
А потім під вьюки
Та в плуг позапрягають.

—
И будете Жидам
Поденщину робити,
А шляхті-Полякам,
Як Татарьві, служити.

*) Читайте «Крашанку», типовану в друге.

ІІІ.

ДО ПІДКАРПАТЬНІХ ЗЕМЛЯКІВ

на поклик Римського Папи до целібату и
Григориянського Каліндаря.

І.

Безгрішний ваш гримить з Олимпу, з Ватикана.
Останній се вже грім, остання вже й омана
Про мляві розуми, про боязькі серця,
Роботу польських шкіл, науку лжи оцяця...
Хилітесь під свого тияроносця-пана,
Що вбогу й темну Русь наваживсь до конця
В Ляхву перевернуть, —первоцвіт Християнства
В пустоцвіт обернуть, на втіху тунейдства.

ІІ.

Хилітесь під ёго: бо вас од козаків,
Що ви так славите, Ян з Дукли слобонив:
У хмарах бернардин навколінках молився,
И — чудо! вами Хміль римлянам постушився ..
Живих вас и мерьців, як липину лупив,
И луном за поход з Ордою рослатився,
И не пійшли в ясир ви хижій Татарьві,
А підклонилися латиненій Ляхві.

III.

Хилітеся ж: бо вже давненько базилянє
Римлянам оддали наслідьде православнє.
А ви чого ждете? Не встане вже козак
До шарпанья Ляхви, не скличе гайдамак
На подвиги сьвяті, — ті, що кобзарство п'яне,
Підходяючи під ваш до ворохібень смак,
Вас вивчило хвалить, як хвалить шляхта польська
Все, щò в Москві орда чинила запорозька.

IV.

Погибла й путь того, кого наш люд прокляв,
Як до своих братів, московців утекав.
Міз ними в гоголя раріг переродився,
В повазі й красоті невиданій з'явився *),
А вас із вашими піснями занедбав,
Що в темного сьліпий, сьлінуючи, навчився,
И ми з ним славимо потужну й чесну Русь, —
Хто предків під Ляхом и старини не збувсь **).

*) Двох тільки гетьманів козацьких прокляла народня пісня наша: Хмеля Хмельницького та Мазену, одного за ясирну данину ворогові християнства, другого — за накладанье ш Шведом проти «восточного царя». Вони білш усіх інших зрадників и провинили...

***) Були ми кровожерними яструбами-рарогами в руках у польської шляхти, що з нами полювала на Москаля, мов на птаха (згадаймо знаний печатко поклик про се Коначевича Сагайдачного до михайловських облеженьців); у товаристві ж із рідною й одновірною Руською переродились ми в гарно-величніх гоголів, и земляком Гоголем зафарбили новоруську літературу саме тогді, як з невмірущими авторами «Маруси» да «Катерини» почали вже простувати до віскресу староруської бояновщини.

V.

Ви ж, бідолахи, вже давно позабували,
Що віри пращурі «від пани не приймали» *).
Тенер вам совісти мутної господар
Дарує целібат и римський каліндар,
Щоб на чуже гніздо зозулями чигали...
Подякуйте ёму за сей спасенний дар:
Бо певно будете на небі раювати,
А на землі «Ляхом з Ляхами вирубати».

VI.

Лядуйте: бо давно вневпила вас Ляхва,
Що нашим злигодням вина—одна Москва,—
Що та Москва—не Русь, не руським динше духом,
И ви хпгаєтесь, затуркані сим слухом.
Наука й правда в вас — слова, слова, слова!
Хто ж робить Русина мизерним легкодухом?
Не хто, як мороком окритий той вампир,
Що засисає й вас и ввесь латинський мир.

VII.

Оце ж гримить глагол з Олимпа, з Ватикана:
«Ділися, туманій в останнє Русь преславна!
Овечим робом нам, обманщикам, піддайсь,
Спасеньня душ від нас и щасья сподівайсь!
Нехай водворицьця між братьятами омана
И торжествує знов некельних брехень князь,
И рідну Русь на Русь олжею підіймає,
Нову козацщину криваву засіває!»

*) Слово великого Владимера римським послам.

VIII.

Нехай!... Байдужні ми про ницаків Хмелів,
Про зрадників Мазеп, письменних паліїв
И всяких инших зьлюб, що про між нас гніздяцьця
И з ворохібництвом лихим своїм таяцьця...
Все Русь перебула, нікто нас не зломив,
И всеє вороги на наше царство зьяцьця.
Обійме руський дух и землю й океан,
Як з него прожене Наука лжи туман.

IX.

Ви ж древніх кїївських цураїтесь наших уз,
Що єдинили Русь у княжеський союз,
Имя Владимира велике занедбайте,
И віру предківську під римську нагнайте.
Скликайте на царя восточного Медуз
И фурій огняних, да *от-що* певно знайте:
Ми Владимирю свою воскресмо
И панувати вам з Дяхами не дамо.

ГАЙДАМАКАМ-АКАДЕМИКАМ.

А ви, друзя, какъ не садитесь,
Все въ музыканты не годитесь.

Крыловъ.

І.

Засіли письменники собором у сто душ,
Високі розумом, в газетників преславні:
В кого ні кинь цінком, до все великий муж.
Ш Шекспіром, Байроном и Гетем рівноправні.
Задумали тягти в один, мовляли, гуж
И воскресити дні велично-стародавні,
Як соловей сьпівав тих славних днів, Боян,
И нас не окривав полицизни ще туман.

ІІ.

Да ні! Бояна зась уннтам воскресити,
Що вже полицизна их розвіла до кісток...
Нехай би хоч Тарас устав горілки шити,
Да зотягнув и тих на куций бенкеток,
Що зміли шкури з их прапращурів лунити:
Дак руським гомоном сновнив би их куток
И оживив нудну сьак-так літературу,
Що шпетить и п'яну, як темних ніч, бандуру.

III.

Дак страшно ж бо Ляха, щоб герштів не впізнав,
Тих, що колись ёго оїчизну зруїновали,
Да нас в потилицю на той сьвіт не прогнав,
Де казани вони чорьтякам шарували.
Тим, яко патрїярх, я вам би раду дав *):
Що б госьті серед вас у ріт води набрали,
Да щоб и сам Тарас не бачив оковити
И не почав, п'яний, культуру коренити.

IV.

Шкода ж вам и ёго до гурту закликать,
Щоб серед вас, малих, седів хоч мрець великий.
Не вдоволиить вода—хто звук людей ковтать,—
Крївавих розбишак, Тарасів почет дикий,—
И, так як в тих зьвірят не склалося музики,
Що вмів их, мов живих, Крїлов нам змалювать,
Так в струни вам живі Боянські не дзвонити,
Хиба, на глум Ляхам, гуртом вовками вити.

*) Де-які високоважні Русини, листуючись из автором, ушановували ёго титулом патрїярха, щó не перебивало другим високоповажним між ними Русинам жакувати в нёго робом козацького гайдамацтва и гроші и книги и рукописі, часом потрібні ёму про ёго праці так, як порох про стріляньне.

ПАНАМ ДОБРОДІЯМ.

У бочку меду доброго-старого
 Вилили ви дігтю ложку,
 Та й наділили Русина дурного:
 Вживай, що-дня потрошку.

А він собі не дурень: добре знає,
 Що спакочено трунок,
 И вам, не коштуювши, відсилає
 Лукавий подарунок.

У руську школу правди и свободи
 Ви вперли езуїта,
 И хочете, щоб він против природи,
 Робив ячмінь пж жита.

А Русина не дурний: він добре знає,
 Що Лях на думці має:
 Перевертнем зробитись не бажає,
 Школярство покидає.

КОМПРОМИС ЛЯХАМ *).

Твердий Русин из мякеньким
 Ляхом побратався,
 Деліватного звичаю
 В шляхтича набрався.

Переймав у побратима
 Побут инший, панський,
 Зanedбав свої давняшні
 Норови простацькі.

«Добре нам у куші жити,
 Пане брате Ляше,
 Що міз нами не ділити
 Спільне майно наше.

«Тільки де не обернуся,
 Де ні кину оком,
 Розляглись пасьтiвні руські
 И поля широко.

«Навіть Чорне Море, Ляше,
 Всюди Руським звецьця...
 Чи й воно ж обом нам *наше*?
 Як тобі здаецьця?

*) Напечатано поправніщ ис «Хуторної Позіи».

«Ти над Вислою вузеньку
Здбав займанщину, —
Як же мислиш широченну
Осягти Україну?

«Чи снаги ж у тебе стане
По-за Крим сягнути
И все древнє Русовище,
Мов сувій, згорнути?»

— «Тільки б *ти* мене держався,
Русине, мій брате,
Буде наше пануваньє
На ввесь сьвіт багате.

«В блаватасах да саєтах
Будемо ходити,
Істи сласно и венгерське
Пугарами птити.

«Роспросторимося, брате,
Від моря до моря...
Не завдасть нам ні Татарин,
Ані Турчин горя.

«У Москві ж раз-по-раз будем
Здобиччу ділитись
И по всіх німецьких землях
Мужеством хвалитись.

«Niech że знають передмурьре
Древне християнства,
Що стоїть з мечем на чаті
Супроти поганства!

«Niech nam слава в труби трубить,
В золотні труби.
Wiwat Polska! kochajmy się,
Побратиме любий!»!

— «Не горни бо, Ляше, жару
Руськими руками;
Не мани Русь, мов отару,
У свою кошару.

«Спогадай, ким воював ти,
Як Оттон Великий
Повелів тобі лобзати
В пани черевки.

«Відкіля взялись у тебе
Гетьмани потужні?
Хто круг тебе насторожив
Зброї харалужні?

«Русьсю взяв ти, Ляше, гору
Над Крижацтвом лютим,
И Москву від себе в-пору
Нею віджахнув ти.

«Як застукав же Грізного
Москалюгу дома,
Дак за Русьсю й се зробилось:
Річ усім свідома.

«Русь дала тобі Замоївських,
Струсів и Жовковських,
Нею тільки й брала Полща
В боротьбах московських,

«А як гинуть від Османа
Мусив, пане Ляше,
Рятувало тебе славне
Запорожжє наше.

«Чи мені ж да поступатись
Тобі рідним полем,
Щоб у купі панувати
Пополам из горем?

«Ні! пануй собі, сподарю,
Я ж мужикувати
Буду з рідними братами
У низенькій хаті.

«И нікому не вклонюся
За свій хліб у ноги;
А коли біда притисне,
Гайда за Пороги!»!

— «За Пороги? Вага, хлоне!
Вага, хаме клятий!
Не дозволю на шляхецтво
Турка підіймати.

«За твою козачу вдачу,
За твое завзяттьє,
Погибало на Цоцорі
Наше мпле братьє.

«И Хотинське черес тебе
Склялось Польці лихо...
Колиб ти не гайдабурив,
Всяк сидів би тихо.

«Ось який еси надблюда!
Ось що в тебе правда!
На дні кубка, мов гадюка,
Вьєцьця руська зрада.

«Хто прихилицьця до мене
Думкою съвятою,
Тих попи твої взивають
Блятою Ляхвою.

«Віцдуравсь ти від Острозьких,
Від Соніг, Потоцьких...
Нанушу ж тепер на тебе
Наших Конєцьнольських.

«Перепиняють их рейтаре
Степові дороги,
Що верстаєш, як сам знаєш,
Нипшком за Пороги.

«Будеш, зраднику, під нами
В полі хліб робити,
А ми з руськими тузами
Вкупі вина пити.

«И розділмо на-віки
Мужика с панами,
Niech поборецьця psia jucha
И з ними и з нами»!

— «Знай же, Ляше, щирю правду:
Покп сьвіту соньця,
Не пригорнуцьця братами
Люде до погоньця.

Будеш нами, як волами,
Цілину орати,
А ми будем ремигати,
Иншу думку мати.

«Постеріг ти на дні кубка
В Русина гадюку, —
Weż że z tego, пане Ляше,
Добрую науку.

«Упливали и минали
Роки за роками, —
Проливав еси кров хлопську,
Ми — панську річками.

«Та ж то кров животочива
Наробила дива:
Що не стане Русь Мяхвою,
Поки буде жива.

«Коли справді хочеш, Ляше,
З Русинном брататись,
Мусиш за мужицтво наше
Не по-панській братись.

«Мусиш правду сю признати,
Що Русь Русьсю буде,
Докіль будуть промовляти
Руське слово люде.

«Обернися ж, Ляше, серцем
Смирним до природи,
Що чергує и паює
Всі царства й народи.

«Помагай цвієсти живому,
Кидай мертве з нами —
И сини твої жживуцьця
З нашими синами.

«Рід приходить и проходить,
Сонце сьвітить вічне,
И з землі по-вік не сходить
Тільки чоловічне,

— — —
«Чоловічне-християнське:
Се ж бо сила й воля,
И беспечне щастє панське,
И простацька доля».

— — —

LVII.

КОЗАЦЬКА ХАТА.

Хто сьвяті церкви мурує,
Пнецьця з них до раю, —
Я гуляю по Дунаю,
Стиха в кобзу граю.

Хто людські хати руйнує,
Не боїцьця пекла, —
На Дунаї, мов у раї,
Хата в мене тепла.

На Дунаї сонце гріє,
Вітер подихає, —
До струни струна на кобзі
Дзвонить-промовляє.

На Дунаї сонце гріє,
Гріє-припекає, —
В мене хата, мов палата
Сявом сияє.

Тепло, пишно и велишно
У козацькій хаті,
А простором не зрівнятись
И царській палаті.

Вквічано її гаями,
Вислано лугами,
И зукрашено Дунаєм,
Їго берегами.

Серед хати соловейко
Тёхкає раненько,
Розважає душу вбогу,
Нуждене серденько.

Як затёхкає ж сумнений
Тёхом-тёророхом,
Пошибають сьлѣзи сьлѣзи,
Котяцьця горохом.

Ой не тѣхкай, соловейку,
Про ту ніч теменьку,
Як на-віки я покинув
Матінку рідненьку!

Ой не тѣхкай, соловейку,
Рано-пораненьку,
Як будив еси плачущу
Сиротину неньку.

Ой не тѣхкай, соловейку!
Нехай ворон криче,
Нехай пугач квилить-плаче
Про життьє козаче.

LVIII.

ЧАРОВАНИЙ КЛЮЧ.

Як я на світ родивсь, дак баба-сповитуха
Десь узялась між нас химерна та чудна.
Одні вбачали в ній дари Святого Духа,
А другі пошептом казали: «Сатана»!

Сповивачі вона за двері викидала,
Дитину кутала просторо в пелюшки,
И немовля — мене в колисьці не гоїдала,
Що по всьому селу жахалась кумоньки.

Я ж ріс, малий, та ріс на волі й на просторі,
Мов явір одинець у Лузі над Дніпром,
Або гіллястий дуб на предківському полі,
Що дише на женьця у-спеку холодком.

И виріс-викохавсь, як бачите, великий,
Що на землі стою, а неба досягаю,
И, позираючи з висст на всі язики,
Чарованим ключем их тайни відмикаю.

Чарований той ключ коханьцю завіцала
Химерна та чудна бабуся-сповитуха,
Вона мені ёго в колисьці приховала,
Щоб мав я забавку, достойну зросту духа.

Оце ж, як відомкну перед людьми чужими
Широкославної імперії секрети,
Дак вороги її словами голосними
Про мене сповнюють усі свої газети.

Як же свого ключа вложу в их люте серце
И там затаєне гніздо гадюче зрушу,
То покидати в них свое тісне кубелце
И мандрувати знов ув пнию землю мушу.

Вітають знов мене премудрі похвалами,
Що правдою живу, що нею тільки дышу,
Аж покіль ворогів их тайними ділами
Через мій ключ, страшний ехидам, не потішу.

Тогді внаковую свої книжки й папери,
И вже задалегідь біжу від правдолюбців,
И стукаю в нові, чужі, непевні двері,
Не знавши, може, там живуть п душогубці.

Бабусю! озовись ис-під поли у Бога,
Возьми від мене тьвій химерний подарунок:
Не хочуть люде знать коньця свого страшного,
Не треба правди им, байдужен им рятунок.

LIX.

СЕСТРИ НЕМЕЗИДИ.

На спомин про наданьне Езуїтам Руських
маєтностей 1882 року.

Дивлюсь на тебе, Відню, из Дорнбаха
И думаю: «Як гарно ти послався!
Як твердо спиш! мов п'яний горопаха,
Що до-схочу горілки нализався».

—
Тебе впоила римська оковита, —
Не aqua vitæ, aqua mortis, брате!
Рука кривава, золотом не сита,
Тьвій розум сторожкий уклала спати.

—
Шахрайствує вона, кешені трусить
У нації, що зброєю пиналась,
И пані вбога Русь коритись мусить:
Бо тільки назва в неї ще зісталась.

—
Так, назва тільки: Русь та Україна:
Сю назву носять сестри Немезиди.
В ім'я тих сестер, від оцяця до сина
Живе в нас память про гіркі обиди.

Прийняв еси до себе тих злодіїв,
Що и в-ночі и в-день мир обкрадають:
Готуйся з ними до страшених діїв.
Такої помсти люде не зазнають.

— — —
Як зарикають навкруги гармати
И заблищать по-нат тобою бомби,
Не знатимеш, куди тобі втекати,
В які тобі ховатись катакомби.

— — —
И визиратимеш тогді даремно
Того козацтва, «люду грошового»,
Що с крулем Яном боронили ревно
Тебе від Турчина, сінаки злого.

— — —
Не приймуть козаки від тебе плати,
Щоб знов тебе з нанастн слобонити
И забезпечити твої палати,
Де, мов гадюки, в'юцьця езуїти.

— — —
Ні! вдарять на твої давнезьні мури,
На кублице сьліпого католицтва,
И зроблять з них криваві кучугури,
Заслужену могилу езуїцтва.

LX.

ДУМА ПРО КУРКУ С КУРЧАТАМИ, на Спомин про Дорнбах під Віднем та про Генерала Дубельта и Графа Орлова.

засьпів до думи.

I.

Вірадощі жизни, кому ви судились?
Чи тим, що в високих палатах родились?
Чи тим, що их доля в жінках та в дітках?
Чи тим, що від роду людзького відбилсь
И по-над землею парять в небесах?
Чи, може, тим зьлюкам, що з родом людзьким
Держацьця жаданьнем неситим своим?

II.

Жаданьнем достатків, з достатками власти,
Або задоволу неситої страсти.
Панує в их серьці себелюбу гріх:
Бо гублять байдужно людей ради втіх,—
Байдужно жартують с своєї напасти: *)
Бідасі турбота — напаснику сьміх.
Він *губить*, и любить ремество свое,
Людей то купує, то сам продає.

*) Факт автобіографічний, року 1847, не до печатної промови.

III.

Озвітеся ж, струни, в серцях тих високих,
Що в мир уселили поети й пророки, —
В серцях, що й багатство н гордую власть,
Потугу тиранства (недолюдків часць)
И всі титулами закриті пороки,
Драконські закони, безумну напасць —
Зневажать, н пусьтять, мов сьмітьте земне,
За вітром, як царство насилства мине.

IV.

А ви, що судилось вам жити-тужити,
Ви, що не вдалось вам семнею зажити,
Кого присудили бесславно конать,
Славутицю рідну сьлізми долпвать
И в странній, незнаній могилі зотьліти,
Нехай вас окрне тиха благодать:
Що в серьці живому живі живете
И в сьпіві тихому відраду пьете!

ДУМА САМА.

Горе мені в світі жити...
Що маю робити?
Посаджу я куріпочку,
Щоб вивела діти.

Пісенька.

I.

На землю злізла ніч, мовляв той пан Гулак...
Ні, саме злазила по золотій драбині,
По хмарах осяйних, и кожен сьвійський птах
Сусідивсь до людей в солом'яній хатні.

—
Драбина ж золота горіла, мов той жар,
Що в полі жевріє під попелом сіреньким,
Або — як мовчязний далеко десь пожар,
Що має по небу серпанком червоненьким.

—
Озвались по низах болотяні ставки,
И вуші залюбки до співу прислухались,
Що в мочарах жабн, мов у селі дівкн,
Одні заводили, а другі відкликались:

—
«Ой був у нас кум, кум, ой був да попотонув!
Був гарний чоловік, горілки не цурався.
Ой нумо плакати по кумові, нум, нум»!
И по ставках той плач луною розлягався.

Вуздрівши в небесах драбину золоту,
И пісьню жаб'ячу почувши сумовиту,
Куріпочка ряба на купу хворосту
Кудахкає-летить, и семью домовиту

Скликає: «Годі вже гребтись вам по гноях
Та черв'ячків шукать и казавок блискучих:
Ось вечір настає, все небо ув огнях:
Промін'єм сонце б'є у сизокрилі тучі.

«Ми — кури, знайте се, не люде нависні,
Що саме в-вечері гуляти починають,
Справляють бенкети да зборища дурні,
Пива та горілки до півночі кружають.

А в-раньці, як у нас усі вже на ногах,
И кожна пташечка носочок набиває,
Отара ся лежить, хропе в пуховиках,
Про любе сонечко не думає, не дбає.

«Ми — кури, в нас не та дурна, мерзена путь.
Нехай не пин'дяцьця, що и вони двоногі:
Попившись у-ночі, незнат' про що верзуть;
Одно приправлює, а друге носить роги».

И курчинна сім'я, почувши мудру річ,
На купу хворосту сокочучи стрибає,
И с кудкудахтан'єм, на всю темненьку ніч,
За матір'ю гуртом на сідало злітає.

На сідали ж давно громади вже нема,
Що гомінкий базар на горнищі справляла:
Спусьтїв сей закуток, як варварська тюрьма
На задньому дворі страшного трибунала.

Огледівши кругом спустошені жертки,
Куріночка моя голівкою хитає:
«Ой слухайте, мої дьрїбненькі діточки!
(Вона курчат своїх на розум наставляє).

«Як стане кликати у сїни вас коли
Тоненький голосок товстої куховарки,
Давайте драла, мов од оводьні воли,
Або від кішки миш, або нес од ломаки.

«Хоч силе хитра вам товпига и крупн,
А в неї по всяк час лихе в умі таїцьця:
С курчатами борьщі да с потрохом сунї...
Таке паскудство їй и серед-ночі снїцьця.

«Казала я півням и курам-кумонькам,
Щоб закликалнщі, мов кобця стереглнся;
Нї, всі стерялнся, зрадївши тнм крупам!
Я бачила в вікно, як на жару пряглнся.

«Оце б тепер півні на сідали рядком
С курми й курчатками любенько ночували
И, кукурїканьне почавши ще смерком,
Ув-обляги в-ночі и в-досьвіта сьпївали.

«А кури прабабські казали б казочки,
И ви б сюсюкали про всячину на світі:
Де золотенькі, де червоні казавки,
Де мухи й черв'ячки у кого на приміті;

«Як грушку хто знайшов мякісіньку в саду,
И хто в кого відняв, и хто її додзѣбав,
И хто проміж собак попавсь був у біду,
И хто в песку лежать на сонечку вподобав.

«Сюсюкаючи так, поснулиб залюбки,
И им, немов котка сьпівали б соловейки,
А на-зорі б усіх збудили голубки,
Озвавшись до самиць, буркітники раненькі.

«И знов би день настав, день курячих утїх,
Найкращчих, які дав Господь нам на подвір'ї:
Кудахкать, сокорить, здіймати дикий сьміх,
Гребтись у кизяках, куєвдитись у пір'ї.

«Тепер лежи, мовчи и думай: „Хто мене
Изьзісьть: чи ситий піп, чи ліберал голодний,
Чи вчений прихвостень, чи паненя дурне,
Чи в риззі бакаляр, чи жевчик новомодний“?»?

«В Дорнбасі на горі на всіх про всіх трахтир.
Хто має в капшучі, приходь, жери хоч трісни.
Не дурно той мовляв: „Кому веселий пир,
А бідній курьці смерть“... Ох Царю мій небесний!»!

Зітхнула Куронька, и під крило носок
Ховає: бо давно поснузи вже Курчата, —
И скрекотять жаби, мов тисяча дівок
Регоче на селі під великодні сьвята.

II.

На небі зоряво, и золотим серпом
Підбився молодик угору по-над хмарки.
Збіраюцьця в Дорнбах, хто нішен, хто возком,
Продихатись в галях: бо день був дуже шпаркий.

Приходять у трахтир, між иншими людьми,
Два студіозуси, не вельми грошовиті,
И радяцьця йдучи: «Колиб-то знали ми,
Чого не дорого тут можна попоісти?»

Один був астроном, и небо добре знав,
И зорі так лічив, мов той вівчар отару,
А другий був поэт великий, и літав
Аж натто високо по-над людьми за хмару.

Тим ув обох бідах в кэшені аж гуло.
Не так-то густо дощ из рога золотого
Их покропляв, и в них часами не було
Чим живота напхать голодного-пустого.

Оце ж прийшли, и вже их пишний, дивний вид
Очарував, мов той гусарин уродливий
Дівчат-моргух, або п'яницю хитрий Жид,
Або на сповіді панянку ксєндз лестивий.

— — —
«Як любо миготить полярниця звїзда!
(Промовив астроном, стискаючи за руку
Поэта). Ох, коли б!... та щò? про се шкода
Химерити. Не йде воно в мою науку.

— — —
«Завидую тобі: ти властен, як поэт,
Плести курзу-верзу, чи гоже, чи й негоже;
А ми танцюємо по небу менуєт,
Та й падаємо сторч у нетям... Боже, Боже!»

— — —
Зареготавсь поэт: «Не знаю, хто з нас двох
Дурьніший, брате мій и друже мій єдиний:
Чи той, хто рихмами зітхає „охохох“!
Чи той, хто на небо дерецьця без драбини...

— — —
«Га!... слухай! Чуєш, як у темній гушні
Голосить, тєхкає и стогне соловейко?
Неначе в кобзаря по дикій старні,
По славі бес путя, щимить дурне серденько.

— — —
«Хоч я й поэт, а ні! мені не до смаку
Стогнанье се пuste, мов плач по кумі жаби,
Або ті жалоці по зьлюці козаку,
Що чуюмо було ми від сьліпої баби.

«А все-таки... охох! Хоч и гірка й трудна
Нам жизньнь судилася с тобою, любий брате,
Да не схотіли б ми убогого зерна
На величезний міх полови промінати.

«Дивись, от и тепер голодні ми й жадні,
А як у серці в нас, як у душі простірно!
Владкии жизни ми вселенської одні,
И нам, немов царям, у світі все покірно».

— «Просьтірно, брате, в нас також и в животі
(Промовив астроном, зом'явши в жмені чуба).
Дивись: он-та яга живе у тісноті
И серцем и умом, а росплилась, мов груба».

— «А в неї чоловік (додав тогді поэт,
Зирнувши на двоіх, що за столом седіли
Та жерли півники) так впсох, як шкелет,
Що мов ёго на жарт у гуньку нарядили».

— «Се (каже астроном) бідаху так яга
Сушила на сухар, ся відьма черевата.
С такою бабою й Самсонова снага,
Чи й Геркулесова, послужить не багато».

Шуткують, а яга, мов добрий пес-британ,
Вминала півника и пивом запивала.
«Потоншае тепер у сухара гаман:
Іж, відьмо, до-схочу, аби не скавучала!

«Бо хатьню моркву раз-у-раз ёму скребе, —
Се найпевніща річ, — онудало ротате.
На неї дивлячись, не знаю, як тебе,
Менеж взяла страшна охота їсти, брате.

«Чи чуеш? се кістки в зубах так хрупостять
У британца... А щò? звелімо й ми подати
Такого ж лівника. Заплатим гривень п'ять,
А білш не візьмуть з нас в такій простацькій хаті».

— «Да щò ж? ище дзв'инить у кашшучі сьрібло;
Ведерати ж у смак годицьця й нам, поэтам;
Да й вам, небесникам, не вельми б то було
Прнемно лазити голодним по планетам...

«Агов! ходи сюди! Чи чуеш, хлонче? Sie!
Подай и нам таке печене, як тій пані;
Та зараз подавай, негайно принеси:
Бо мусимо прийти до дому ще зарані,

«Щоб нам Hausmeister'у Sperrgeld'a не платить».
— «Gleich, meine Herren, gleich!» и зникнув довговязий.
Їдуть студіозуси, п'ятьгауе живіт...
Борьжій би в Кракові постигли polskie zrazy.

А мусять ждати: бо и их noblesse oblige...
«Эх, дружє, брате мій! недобре тут нам жити!
(Глаголе астроном). Мені — коли б куліш,
Або хоч галушки, до й був би я тим ситий.

«А то дивись, яким зробивсь тепер сухар,
Як скорчивсь ежаком, про свій почувши Zahlen!
Мабуть не дешево заправив господар,
Дарма що не доріс до золотих Bierhallen!

III.

Тим часом як вони сумують на-тощак,
А зорі на небі з блакиту виривають,
И місяць геть підбивсь, и, попоївши в смак,
Британ ис Сухарем додому поспішають, —

На сідало тихе чиясь рука жорстока
Сягає помацьки и Курицю ханає....
«Кирр! кирр! кудях! Шкода! в пекарні сторчака
Летить ис-під ножа; кров горло заливає.

Премудра Куронька — як муха в кипячі....
Облазить пирьречко рябеньке-зозулясте....
И на снії вже в палаючій печі
Голісінька лежить. Незнать, якої їй масти.

Помазують її не маслечком, салцем,
И, трохи вжаривши, мукою посипають,
Засмагла на жару, и трохи не сирцем
С салатою гостям голодним пославають.

А вже рука жорстка по сідалу шарах!
Летять не-під ножа Курчатка чепурненькі,
Що цілий день греблись в городі по грядках
И бока в ямоцьці лежали коло неньки.

Бо саме притягнув Жидів страшенний гурт,
Лихих п'явок, що кров живцем з народу ссали,—
Тих що почули вже в Росії сьвій капут
И мов у другий раз з Єгипту утекали.

Народ сей избраний, мов пацюків стада,
Набіг на люд сільський, п'яний та необачний.
Безошадна, во-вік ненаситна орда
Зробила шлях новий на Львів той бідолашний.

И ось, уже вона пробралась у Дорнбах,
Щоб студіозусам вечерю попсувати,
Щоб заглушити жаб співочих на ставках
И всю поезію з околиці прогнати.

Дарма, жеріт' собі и гламайте Курчат,
Наскочите ви тут як-раз на Фараона,
Здере він так из вас, що лучче б поросят
Вам істи в мужика проти свого закона.

Московські кербелі не так-то вже важкі
Про Handel заказний в вас будуть у кешені.
Дознаєте й самі, який то жаль гіркий —
Ні за що, ні про що платити грошей жмені.

Джеркоче Жидова, не чуючи біди,
В Дорнбасі на горі, під літню ніч тепленьку,
И поніміло все.... не мовкнеш тільки ти.
О царю всіх пташат співочих, соловейку!

Ти, мов поєзін сцілющая вода,
Дзюркочеш голосно, у сьрібні дзвони дзвониш,
И як би ні гнела бідапнєго біда,
Хоч на часок її від серденька прогониш.

Не слухай их, нехай гьрчать Жиди; дзвони
И голосом твоім чудовним нас у гору
Над меркантильним сим ппчадьдем Сатани
Вознось и підіймай аж під небесну зорю!

Заслухавшись тебе, забули Жидову
Сьвяті подвижники голодної науки,
И, як в лестивім сьні, бідахи на-яву
Втонили у твоїх піснях душевні муки.

Аж ось наслу пре крухмалене мурло
Премудру Курку им, а Жидові — Курчаток,
И, мов би чарамн, в трахтнр перенесло
С калитки хирної останньої их нащадок.

Гукнувши Zahlen! всі трі гульдени як раз,
Faisant bonne mine, вони синаці заплатили
И, покреннвшись так, на виспреній Парнас,
На пятій поверх сьвій, як мога посьпішили.

Бо не було вже в них Sperrgeld'a в кашуці—
Hausmeister'у, що им віччинить, заплатити,
А й гірш би ще, колиб гаусмейстерській дощці,
Що любить з обома принадно говорити.

На небі чистому сияють зіроньки,
И душу вбогую и око звеселяють,
А на землі в траві — блискучі черв'ячки,
И сніг искорки проміж дерів літають.

Нечути Жидови... Сьнівають солов'ї,
А по ставках жаби все *нум* та *нум* голосять,
И по людзьких серцях воздушні струї
Тиху, сьцілющую гармонію розносять.

О життя, Божества пречиста похвало!
Блажен, хто на тебе, як на сьвяту взирає,
Хто в сьєві твоім усьяке топить зло,
И в тебе на грудях младенцем засипає.

Блажен.... А як же тим, кого жорстка рука
Ханає с сідала домового тихого,
Ханає помацьки, та й душить простака,
Хоч той ёму ні же не заподіяв злого?

Не вже ж бо всім таким загубленим капут,
Мов Курьці тій дурній, що сідало вважала
За цітадель якусь? Невже ж бо им ні тут,
Ні там десь високо, не буде трибунала?

Ні! буде, буде суд на всіх безбожних зльюк,
Що похапали нас із домівок затишних:
Окрне соромом нелюдзьким гаснедюк
Потомство у своїх докорах віковішних.

ПОСЬПІВ ДО ДУМИ.

Так муза хуторна серед людей чужих,
Жартуючи, сумні перебірає струни,
З розмаю віщого по парках городзьких,
По гульбищах гучних плете вінки на труни.

Обходить пам'яттю ряди забутих трун
Тих друзів, що лягли за всенароднє діло,
И доторкаєця злегесенька до струн,
Щоб сльези не лились, щоб серце не боліло.

О друзі! о борці за истену святую!
Почуйте голос мій із-під землі сирої:
Я вашу чистоту и духа правоту *)
Приношу, як трофей, у пантеон героїв.

*) Сердце чисто созижди во мнѣ, Боже, и духъ
правъ обнови во утробѣ моеѣ. Псалом L, 12.

LXI.

**ДУМА-КАЗКА ПРО ДІДА Й БАБУ,
про Курочку рябеньку и Надібну золотеньку.**

ЧОЛОМ И РАЛЕЦЬ МОЇЙ ЗНАНИЙ.

Як в омряці ночнім народнього життя
Задницця день ясний духовної свободи,
Найперш усіх тогді прокинецьця дитя
Пещене матери розумної, Природи.

По золотих дворьцях и мазанках-хатках
Побудить нас воно, байдужню челядь, сонну,
И росплає всіх, кому щò до лица,
На працю праведну, роботу чисту й чорну.

Царі й плугатарі однаково її,
Дитину ту чуйну, кукіблыву шанують,
И щò ні повелить, ніхто не скаже «Ні»!
Бояцьця погляду, и нехотя працюють.

Бо матері своїй, розумній и грізній,
Всю правду виявить, а та не вибачає,
И ділом розум сьвій покаже мовчазний:
Бідою й голодом недбах вона карає.

Так чинить Жінщина. Так чиниш, Знана й ти.
Ти рано встала в нас и челядь побудила,
Щоб кожен працював умом до моготи,
Кому духовна та свобода люба й мила.

Розбуркала й мене, старенького, да ні:
На працю лому, голубко, не гожуся,
Віт тебе ж я ралцем, коли даси мені
Потішить лінощі старечі, відкуплюся.

Ось, на ралець тобі Куріпочку приніс.
Вона знесе колісь ієчко золотеньке,
Знесе надібочку, незнану між гувліс:
Замкнене царство в ній, гарненьке, хоч маленьке.

Замкнене, поки хтось великий Божий дар
Оберне на корисьть земляцтву — рідне слово...
Тоді розгорнецьця и зажахтить, як жар,
Олжи страшилице и правди сила нова.

КАЗКА САМА.

Блаженні нищі духом, яко
тѣхъ есть царствіе небесное.

Матвѣя гл. V, 3.

Був собі дід та баба, и збу-
довали собі хатку на лёду.

Казочка.

Колись був Дід собі та Баба, и зробили —
Не вам се кажучи — хатину на лёду...
Що нажили колись худоби, все підбили
Під себе ницаки, загнавши их в біду.

На втіху, Курочку рябеньку, зозулясту
Старі самітники розгорили собі,
И вже не думали топтати білше рясту,
А підклонитися всевласниці судьбі.

За море, в вирей, край роскішний, пречудовний,
Задумали плести на кризі по-весні.
Там хліба й усєго им був достаток повний,
Мовляв, як на умі голодьній тій кумі.

Тим часом Курочку сусіде не злюбили,
Що гарно так старим сокоче й сокорить,
Оскубли и в шіро вороняче зрядили,
Щоб з неї сміх людзький на попрядаках зробіть.

Дурні були собі, дарма що в школі вчились
И знали люде их далеко по торгах,
Друковане й ручне письмо читать навчились,
Виводили й гласи в церквах по криласах.

Тим и надумались обідраньці покинуть
Село, що виперло из ґрунту их на лід,
И «за Дунай, мовляв, бистренькою заплинуть»,
Щоб збутись там лихих письменників-сусід.

Настала ж провесінь, и воду скрізь пустило...
По-над затонами зібралося село.
Що кригу с хаткою від берега відбило,
И дивно й сьмішно се невігласам було.

А Дід не сінечок низесенько вклонився.
Сьвітила лисина, як місяць-перекрій.
«Прощай, громадонько, коли я с ким сварився
За статок трудовий, чи за масток мій».

— «Шкода прощатися: вони тебе не чують...
(За Дідом стоючи, старенька прорекла).
Вони з нас, бідолах, ище й тепер глузують,
Як утекаємо с худібоньки й села...

«Не кланяйсь бо лихим»!

— «Так, Бабо, гріх казати.
Лихі, чи не лихі, а в омряці вони.
Рятуй их, Господи, рятуй, Пречиста Мати,
З лукавих пазурів ехиди Сатани»!

— «Ще й молисься за них, за нашу ворожнету!
Ми їм ненавидьні»...

— «Оце ж то й мучить их.
Бо давня правда се, всьому відома сьвіту:
Ненавиден той нам, хто нас підвів під гріх.

—
«Тим, Бабо, любимо — кому добро зробили,
И ненавидимо — кому зробили зло;
Колиб же ні, ми все в замолин би пустили,
И раю в серці в нас, и пекла б не було»...

—
— «Гай-гай, невігласе, старенький мій Степане!
Того ж и сталось так, що вдавсь еси благий,
А про *благого* всяк, хто тільки в вічі гляне,
Вже й думає, що він — звеняй за се — *дурний*.

—
«Похиле дерево еси, мій друже любий:
Тим на тебе й козли скакали й барани,
Аж покіль довели до лёдової згуби...
Худоби ж у тебе — сорочка да штани,

—
«Да хата-покришка від дощук, від сьнігу,
Що хутко нікого їй буде покривать:
Ростонить сонечко наш грунт останній — кригу,
Тоді вже приїдецьця, ох! раків годувать.

—
— «Ти, Бабо, Курочку забула зозулясту,
Пі Господь, як нас, від нападу хранить.
Хоч и не будемо топтати білше расту,
Та нам вона якось поможе в сьвіті жить...

«У світі; світу ж ми не тільки, Бабо, маєм,
Що у вікні, мовляв: ёго там білш геть-геть.
Куди ми й думкою з землі не досягаєм,
Куди нас приведе хіба спасенна смерть».

Зітхнула Баба й хрест на себе положила.
«На те (рече) я йшла, щоб нам у купі жить,
А раз душа кого від серця полюбила,
Дак буде поки й тху вірнесенько любить».

Пливуть и гуторять, а кригу, мов руками,
С хатною вода тихесенько несе.
В-останьне рідними лугами й берегами
Дід очі приязні насе й не напасе.

«О рідна земле, ти, де мати нас вродила!
Яка ти осяйна й на соньці й в тумані!
Хоч би який талан нам доленька судила,
Тужити будемо по рідній стороні».

Так Дід из Бабою, немов душа єдина,
Одно подумали и мовчки прорекли,
Тоді як рідна их бессудья Україна
Зникала в синяві и в димчасьтій імлі.

Пливуть вони Дніпром, затонами крутими
Сокоче Курочка на криші, сокорить,
Мов силе думками веселими-ясними:
Байдуже їй, чи рік, чи день у світі жить.

Тим часом береги ззирались из лугами,
Увзаєм надпли дівчачі их пісьні,
А заливні дуги — с' крутими берегами,
Мов серце з серденьком коханим на-весні.

Аж ось... Чи се не ти стоїш, Єрусалиме,
Блискучий на весь сьвіт по горах тих сьвятних?
Чи, може, ти се встав по Лонгобардах, Риме,
У нишних мармурах, у главах золотих?

Чи се им ті казки, старим нетягам, снились,
Що чули від бабусь колись по запечках?
Чи справді Золоті Ворота прочинились
Туди, де сплять сьвяті нечерники в гробах?

Не вже се Кнів наш єдиний християнський
Престол, де споминки й над золото блищать,—
Той, що піймався був у руки ляхонанські,
И мусила Русь кров за нього проливать?

«О любі пращурі, що давнину зазнали
Прапращурську! коли б тепер ви ожили!
Ви б тих німих руїн и сьліду не впізнали,
Що кровью ще й самі и сьлизми облили»....

Такі слова, чудьні, мов споминки пророчі,
Ис серьця ув обох живим ключем лились,
Як всі дива, що их неспті жерли очі,
С тим, щò в душі у них тайлося, злились.

О! як би любо им було tener допхатись
До берега, колиб у бідолах було
В запасі про случай на кризі коло хати
Яке понихачне знарядьде, чи весло!

Тут приместись би им хоч сьмітьтечком до брами,
Що від гріхів тяжких не одного спасла.
И в Господі почить з бабами та з бабами —
Буди их крига мов руками принесла.

Ні! так не суджено, а суджено за море
Славутою Дніпром та за Дунай илисти,
И хоч би ще яке бідах сніткало горе,
Без марного жалю тихцем перенести.

То сон приснився им, и зник з очей, чудовний,
И кригу с хаткою ждуть инші ще дива.
Лягло уоперек Славути стадо чорне
Турів страшних... Реве рогата голова...

Реве одна, а там и друга, и десята...
И крутить вирвою, моз те пекелне дно...
Се ж, мабуть, водяна могила Перенята,
Що кличе степову до себе вже давно.

Чувала поклик той по запечках дівора, —
Не наша, школена по-чужоземській геть...
Здавалось, діялось недавнечко се, вчора:
Так швидко рід людзький косар той косить, смерть.

Но смерти Дід благий (чи дурень) не боїцьця.
« Душа моя (рече) у Господа в руках.
Нехай собі реве підводний тур, ярицьця, —
Ми, Бабо, так як те козацтво на чайках,

«Черес хребет ёго перенливем на кризі,
И погуляемо по дивних тих світах,
Що людям явлені у віковичній книзі
Словами-зорями в бескраїх небесах».

И се Дід з Бабою на той Лиман спадають,
Що на ёму було неволники гіркі
Дьніпру Славутці низесенько вклоняють,
З Босфору женучи кгалери-байдаки.

Все знає дурень Дід, хоч в школах и не вчився,
Як ті, що Курочку в вороняче піро
Зрядили... Він на світ по-своєму дивився,
И за розумне зло платив дурним добром.

Дурним-благим, мовляв наш нарід необачний,
Що золото таке, чи перло загубив,
Як вітер грунт ёго, на радощі дивачні,
Ту хатку с кригою, від берега одбив.

Переказом він знав, та ще й читав по зорях,
Що діялось колись... Ему не то Лиман
Знакомий був, — він знав аж ген по той бік моря
Ще й зорявий туман — небесний океан.

«Граї, моречко (рече) п філею й вітрами,
Неси у вирей нас, в роскіпний тихий край,
Де вже не діляцьця надбаньнем з ворогами!
Пливи од письмаків, хатиночко, втекай!»!

И море слухає дурного, стиха грає,
И в вирей, тихий край, старесеньких несе,
И мов руками их на філі підіймає,
И очі ними Дід пасе й не напасе.

То золотом вони червоним загоряцьця,
То блаватасами здалека заблищять,
То мов кармазином червоного багрянця
Аж очі заберуть, то перлами киплять.

Господень дух з небес легенько подихає
(Здаецьця Дідові, та й Бабі вже тепер),
И кригу догори незримо підіймає...
«О Боже! хоч би так я пливучи й умер»!

(Промовив Дід благий, чи дурень той письмацький)
— «О Боженьку! колиб ти нас обох прийняв
У тьвій пресьвітлий рай, у вертоград едемський,
Що Син возлюблений тьвій нам обітував»!

(Старесенька собі за Дідом промовляє).
И Всемогущий, що так жизнью п людьми,
Як тихим ходом зір небесних управляє,
Чи в морі рибою, чи у степах звірми,

Вволив их воленьку: бессмертними зробились,
Се єсть померли, як ми звикли говорить,—
Померли, чи на сьвіт у-друге народились,
І чують, як міз них рябенька сокорить,

І бачать, як кругом бескрає море грає,
Як філя с філею навзаводи біжить,
Червоне сонечко вже спочивать сідає,
Кармазин и блават в-очу в них миготить,

І ніч... Ні! ночи там ніколи не буває,
Де Бог, Бог соньців, их на лоно взяв к собі.
Там сонце наново по заході сяє,
А зорі миготять из ним у боротьбі,

У боротьбі-таньці, небеснім хороводі,
Під сьпівн янголят и всіх небесних сил,
Чого ї не снилося сьгосьвітнійї природі,
Що в дусі тільки ми очима духа зрим,—

Що в дусі віщій сон предивно виявляє,
Як нас крилі несуть, фантазійні крилі,
Будись, де мертве все ї забуте оживає,
Що тут жило колись, чи снилось на землі.

Туди ї вони плывуть по морю віковічним,
По морю сиравді вже бес краю ї бес коньця.
Нема там берегів, як временам тим вічним,
Що в них витає дух животвору Оцьця.

Пливуть у времена, в століття нешчисленні
На довгі тисячі, на сотні тисяч літ.
В того ж бо, хто звелів з'явитися вселеннім,
Тисячоліттяю й дню однакй дай завіт.

Однакй дан завіт у нёго й мирядам,
И нам, що с хором их навіки зільемось,
Що вже не вернемось кг жалям, нудьгам, досадам,
И жизнью чпстою впьемось-причастимось.

Велике из дрібним постане в нас укупі,
Як се и Господу присуще, Богу сил:
Бо й в дуі нашому и в бездиханнім трупі
Та ж сама жизни суть, що й в слеві світил.

Чи ми труждалися, чи чесно забавлялись,
Чи мужаи були блаженні, чи дітьми,
Чи духом з низини угору підбивались, —
Все те зістанецьця за нашими тінми.

Дитиною сей світ покинув Дід убогий,
И в нёго цяцею Куріпочка була:
Оце ж її и в ті незримі нам чертоги
Господьня благодать з землі перенесла.

Як діти яблучком гуляюцьця в господі
В Пречистої, що нам се певно подали
Ті, що колись були обмерли по природі
И с світу другого нам звістку принесли,

Так Дід пз Бабою о Бозі забавлялись
Земною втіхою, що в них була одна,
И душі чисті их Куріпкою втішались,
Що вкупі з ними глум ворожий приняла.

И, як на небі зір и зірочок без ліку,
Що й око ніче ще их не обняло,
Так ув обителях Господьніх чоловіку
Блаженних чистих душ кругом видно було.

И все, до чого щд на сьвіті прямувало
У величі ума, чи в серьця правоті,
Все, щд чужі краї прозвали идеалом,
Сняло перед ним в небесьній красоті.

Чи царством правив хто, чи бідкавсь не семнею,
Чи хто велике тут, чи хто мале робив,
Стояло там воно перед ёго душею,
Щоб веселивсь добром, яке тут возлюбив.

И все утеряне в земній плачу юдолі,
Таке, що серденьку до-віку не забудь,
Цьвіло-блищало там квітками в Божім полі,
Немов плачущому вони встипали нуть.

Таке незабутне и в Діда в серьці нило,
И нагнало тай Бабусю до земли:
Через недолюдків вона не породила
Потіхи старощів, первоцьвіту семі.

Аж се! у Господа любви з благого серця,
Де вічно гарне все и все ніжне живе,
Мов чисте янголя до Дідуся сьмієця,
И Бабу мамою, матусенькою зве.

Нетреба ж там було людей про се питати,
Де з душами Господь всезнаньем поділивсь,
И хто сподобився такої благодати,
Тому здавалося, що там він и родивсь.

«Мій синочку! се ж ти! (став янголя Дід звати).
Ходи, на рученьках тебе подержу я»!
— «Моя дитинько! (заголосила мати)
Тепер ми вкунці всі, Господьня ми сім'я.

Споглянь, яку тобі ми цяцю там придбали.
Де не схотів еси на сьвіті з нами жить:
На кризі мазанку через моря примчали,
На ній Куріночка рябенька сокорить».

Ніяким дивом там сьвяті не дивували,
Де всяких див було в них вічне джерело.
Там душі праведні так тихо ликували,
Як тисячі сьвітил по небесах текло.

Узяв синка свого на руки Дід благенький
И Бабі квіточку Господьню передав.
Мов сонечко, сьміявсь до них обох маленькй,
И рученятами до криги тьрінотав.

А крига, мов зоря, на небесах блищала,
Мов сто комет-планет до-купоньки зійшлося,
И слявом царські корони потемняла:
Лід, глина, дерево, все слявом взялось.

Куріочка ж ряба ввесь рай обсокотала,
Щоб знали праведні, яке вона добро:
Знесла бо золоте іечко й ясувала,
Що ціле царствечко в надібці тій було.

Знялись тогді пісьні пречпські херувимські,
И розгорнулося іечко золоте,
И все, що грецький мир знав гарне, як и римський,
Воскресло тут. Було се царствечко сьвяте.

Ніхто спасенної надібочки такої
В Господньому раю не ждав, не сподівавсь,
Та дивом сим, як ми серед гязі земної,
У серці чистому ні же не дивувавсь.

Бо в царствечку тому все праведне творилось,
Чого втворити в нас пророки не змогли,
Що розумам ясним з давен давнезних спилось,
Про що и кров лилась, и сльіз річки текли.

Возвеселивсь благий, як царствечко побачив,
З великих радощів сердека заридав:
Згорнув іечко знов, мов угольце гаряче,
И золоту синку надібку передав.

ЧОЛОМ ДОВЕЗМНИЙ МОЙ ЖЕ ТАКІ ЗНАНІЙ.

I.

Я знав тебе маленькою, різвою
И буде вже тому с півсотні літ.
Ми бачили багацько див с тобою,
Ми бачили и взнали добре світ.
Боролись ми не раз, не два с судьбою,
И в боротьбі оспивая наш цвіт.
Од світу ми прегордого відбились,
Да в старощах ще краще полюбились.

II.

Скажи, колиб вернувсь ізнов той день,
Як бачились у-перве ми с тобою,
Чи знов би ти співала тих пісень,
Що по світах летять було за мною?
Чи знов би ти, зачувши дзень-дзелень,
На мурозі лягала головою
И слухала музику тих копит,
Що до твоїх несли мене воріт?

III.

О! знаю, що колиб еси и з раю,
Конця й вінця усіх земних розлук,
Почула, що доріженьку верстаю
До тебе кріз дими пекельних мук

И серденьком на силах знемогаю,
И падає знеможений мій дух, —
Позичила б ти крил у серафима,
И ринулась кг мені сьвіт-за-очима.

IV.

И в морок зла зі сьвіту чистоти
Метнулась би одним-одна душею...
Перемогла б нечисту силу ти
Пречистою потугою своєю, —
И, в-парі, ми в чудовні висоти
Зьнялись би знов по-над життя гязею,
И, нісьля всіх трівог и завірух,
Були б — один блаженно тихий дух.

— — —

LXII.

ДУМА ПРО ТАТАРИНА Й ОРАПА.

I.

За Волгою в стінах жив-пробував Татарин,
На призвище в Татар він звався Карамза.
С Татарина того зробивсь царський боярин:
Бо воїн добрий був, ушкуйників гроза.

Переродилися ж у Росіян Татаре,
И рід новий постав дворян Карамзинних,
И занедбав своїх татарських предків сварн
За чамбули й стада в авулах степових.

И не вбачав собі в гординьцях-неотесах
Проводирів ума и доблести взорьців,
И закохавсь в нових громадських интересах
Під скипетром царів, єдності творьців.

И, думкою про них спасенною натхненний,
На ворохібини сторонні не вважав,
Дививсь одалеки на той народ непевний,
Що півнем с предків Кгал) бадёривсь-виступав:

И з вірного того царям великим роду
Високий розумом у мир один прийшов,
Що нашу дивну всім завидникам природу
Збагнув, и руський сьвіт у темряві знайшов.

И славного во-вік Дванацятого Року,
Як з Кгалом двадесять язик на нас пійшло,
У нас Карамзину, бувалцни пророку,
Що буде з ворогом, закрите не було.

Знайшовши руський сьвіт, він руський сьвіт грядущий
Очима зрячими кріз темряву вбачав,
Цареві доброму, на працю невспнущій,
Умами правити й серьцями помагав.

И книгу-библію російського завіту,
Що пращур правнуку з-давен завітував,
Під небувалу ще тревогу кругосьвіту
На поученьє він перед царем гортав.

И поучався царь, в царях благословенний,
Глаголючи: «Тобі хвала, не нам, не нам, —
Тобі, що правдою царюєш у вселенній,
Що дав закон усім грядущим племенам»!

Списавши біблію російського завіту,
Підняв нас високо угору Карамзин:
Прибавилось в серьцях ладу, в умах — совіту,
У царства и в царя зробився дух один.

И воспарив тогді орел наш двоглавий,
Орел обох Росій, народів хижих страх,
И вожжадали ми під ёго крильми слави —
Владництва мирного на сусі й на морях.

II.

В тім краї, де весна про зіму не чувала,
Як про песковий степ не знають люде в нас,
Де ніч із днем палким у рівновазі стала,
Де самосій росте банан и онанас, —

Жив дикий царь, чи князь, губатий, кучерявий,
Обличчем сутемний, як памятова мідь.
Здобув за живота такої тільки слави,
Що був страшний, як лев, и дужий, як ведмідь.

Не помогла ж ёму ёго ведмежа сила,
Як на ёго напер такий як він, Оран:
Хуртовина ёго до кореня зломла,
С потужного царя зробивсь мизерний раб.

Роспродано ёго з діворою й жінками
По тих оплаканих неволницьких торгах,
И ростеклись вони крамарськими шляхами:
Було их бідолах на сусі й на морях.

Одно з запроданих в неволеньку царяток,
На забавку собі, купив наш царь Петро,
Обороняючи по предках сьвій достаток....
(Любив народню честь над золото й сьрібло).

Як виноградна, чіпляючись на дубі,
Щасливе й приязне росло Орапеня,
И вросло мале в царській походній службі,
Що сскакувало вже й на дикого коня.

Одав же мудрий царь ёго в чужу науку,
Надав ёму ім'я велике — Ганнибал,
И перейняв Орап усю військову штуку,
И був у него син — преславний адмирал.

И заревли тогді гармати джерелаті
По тих сьлізми колісь доповняних морях,
Що доповняла их плачуца гірко мати, —
Нагнав и на Босфор и на Египет страх.

С царського нестуна, нового Галнибала,
Прищепенний процьвів рід Пушкінних старий,
И древня слава их новою заспала
Над всі правителі, над всі богатирі.

Подякував унук, таї знов унук за діда,
Що в царстві дано им притулок захищений,
Де захищає царь од дикого сусіда
Народ, мов той чабан — од вовка статок сьвій.

И все те, щò душа у предках переждала,
Все, щò пережила з-давен кипища кров,
Чого оранська та родина дознавала, —
Напасць и торжество, ненависьть и любов, —

—
Нам Пушкин висьпівав на лад архикультурний,
И руську восхвалив над всі царства судьбу, *)
И викував новий лзык літературний,
Мов бубон-тулумбас, мов золоту трубу.

—
Левиний острах той и та ведмежа сила,
Що ними вславився між дикарів дикарь,
Все те наука в нім и жизнь переробила;
Царює він у нас, потужний слова царь.

—
III.

Як лився руський дзвін, дзвінкий на всю вселенну,
Не жалували ми ні злата, ні сьрібла,
Аби скликати ним до-куни оглашенну
Науки гласом Русь до сьпільнєго добра.

—
В казан, що клетотів помішаним металом,
Ми вергали які таланти здобули,
И жертва ся була единости началом,
И жертву сю ми всі від сьрцьця принесли.

*) Пушкин писав, що колиб ёму суджено народитись удруге на сьвіт, він би хотів народитись чоловіком руським над усі инші національностьі.

Все переплавлює велика життя сила:
Татарина й Ляха, Орана й Козака.
Из множества племен єдине сотворила,
На диво всім вікам, Всевишнього рука.

Татарини й Орани між нас переродились,
Зробились чєстью нам и славою во-вік....
Анахтема ж усім, що думкою відбились
Від нас, так як той Хміль, той кат-головосік!

Не мало постинав шляхецькими мечами
Прихильних до Москви полковницьких голів,
Задумавши нову Руїну з козаками,
И на Москву дививсь, як хижий вовк на хлїв.

Анахтема и тим, що по сльїдам зрадливим
Губили на Москві правдивих земляків,
И язиком своїм, диявольські лестивим,
Туманили й самих державників-мужів!

До наших днів лихі пронози не вгавають
Хулу на праведне земляцтво возверзать;
До наших днів мужі-державники не знають,
Де смути клевета, де правди благодать.

О дзвоне голосний! скликай всі душі чисті
В громаду вічову: нехай науки сьвіт
Осьвітить розуми! нехай дух тьми нечистий
Не вносить клевети в братерський наш совіт!

LXIII.

ДУМА ПЕРЕСТОРОГА, вельми на потомні часи потрібна.

I.

В жидівськїм городі, що грїшми брязкотів
Из раньнїї пори та й до глухої ночі,
У давню давнину пророк убогий жив,
И не засьліплені маманою мав очі.
В своїх приятелів и навіть ворогів
На признацьці він був, як чоловік робочий.
Из року-в-рік що-день труждався та сьпівав,
Над працю й сьпів сьвятій веселоців не знав.

II.

У-вечорі ж, як скрізь народ відпочивав,
Посівши на низьких уз гулицю порогах,
Тим часом як багач у багача гуляв
Та винами впивавсь у дорогих чертогах, —
Пророк по зборищах убогих проходав,
Мов по беспастирних овчарнях-синагогах,
И серцем батьківським над людми вболївав,
Що розум их туман великий окривав.

III.

На праведний глагол глухі вони були,
А прислухалися до сьпівів каломутних,
Котрими серце их сьліпі вожді вели
По предківських сьлідах, кривавих и беспутних.
Розбої предківські великі похвали
Пирацтвом на морях и боем сухопутним
Сьтяжали в тих сьліпих, та промовних вождів,
И чарували слух обідраньців-Жидів.

IV.

«О братьє! (вопняв обідранцям пророк
Серед их дикої вечірньої розмови)
Пирацтво на морях се не хвала. — порок,
А здобич боєва — на се закон суровий
Від Бога дано всім, в кого здоровий товк
У голові живе, а в серьці — ужає крови.
Лукаві погудки сьліпі вожді гудуть,
И до погубели вас, неуків, ведуть.

V.

«Дивітєсь, он палат на сонечку верхи
Бліщать цяцьковані вінками да квітками.
Вам кажуть, ніби ви за предківські гріхи
Не породилися панам-дукачам.
Бо предки дукачам zostавили шляхи
До втеків крадькома з великими скарбами.
Було б усіх панів списами зупинить,
И панських немовлят в крові батьків топить.

VI.

«Тепер би ви самі жили в таких домах,
Пивами, винами, медами б ушвались:
Уся б земля була в тих жилавих руках,
Котрими мужики с панами розправлялись.
А то раюете хіба в одних шинках,
Що по панах новим панам подоставались.
Останью денежку шинкарьці несете,
Не горілки, сьвій піт кривавий там п'єте.

VII.

«И слухаєте ви, повішавши носи,
Кобзарьську проповідь, безрозумну науку.
Яряцьця в вас серця, мов людожерні пси
Тих часів, як панам ви завдавали муку
И присудили им — чи то лезвом коси,
Чи списом и ножем — из душам розлуку, —
И робом предківським горланите пісні,
Про пожарі та кров гуканья навпесні.

VIII.

«Доволи вже було руйнікам хвали
Од ваших кобзарів, що з-низу закинае,
А зверху, піною блазенської хули,
Их пісня, мов з горшка щербатого, збегае.
Так ваші пращурі васалськими ревли
Биками лютими; да память не зазнае.
Щоб виревли вони народові добро,
Щоб тихо й весело в низьких хатах було.

ix.

«Не слухайте ви их, вождів своїх сьліпих,
Одрідьдя книжників, насінья фарисеїв,
Що ніби гордий Рим воїтелів сьвятих
Скрутив неволею, понівечив Евреїв.
Рим гамував самих нашійників людських,
Обороняв од зьлюк побожних назореїв,
И хлібом запоміг пустий, голодний край,
Що здобочи чигав, не дбав про урожай.

x.

«Колись давно сей край був — мов едемський рай.
Стояли в нім скирти по гумнах ожередом,
Сторпцею зерно родило про-случай,
И поголоска йшла, що молоком та медом
Текла ёго земля.... О Боже! не прощай
Тому, хто ввередив ехидним увередом
Нам духа,—хто підняв нас на дурну войну,
Щоб звеселити тьми владку, Сатану.

xi.

«Наука в нас була з давняшніх літ мала,—
И ту він знівечив, догоджуючи аду.
Безумна помета нас у темряву ввела,
Як ми йочаділи від кровяного чаду
На пожарах, де вся письменність полягла.
И дав нам демон тьми за подвиги в награду
Руйновище пусте да голоднечу й мір,
Юдоль оччаяння, німої смерти шир.

xii.

«Тоді ж то гордий Рим, забувши всю біду,
Що ми ёму не раз ув осьліпі чинили,
Як на ёго свою припрожену орду
Ш чужою дичею про шарпаньне водили,
Не захотів воздаты нам по заслугі мзду
Так, як би *ми* ёму, коли б змогли, зробили:
Одняв у нас из рук посьвячені ножі, —
И ми тепер імо з-бідні слаські коржі.

xiii.

«А що завидні вам роскоші дукачів,
Людзьких, мовляв п'явок, ненаситних драконів,
(Як чуєте ви се віт тих сьліпих вождів,
Від голосних клепап и пустодзвонних дзвонів),
Марнуйте всяку річ, хто б с-піг-тинка ні вчив.
Се воля жибняних непохибних законів,
Що б сила слою из віка в вік була
И в висотах добра, и в пренсподьніх зла.

xiv.

«Нехай вони й п'явки, нехай вони й вовки,
Прожерливі леви, ненаситні дракони, —
Коли ви надитесь гидкі свої шинки
Ледачим промінять на пишні вавилони,
Як учать книжники, байдужні на людські
И на божествені вселенські закони,
Дак я вам просту путь до того покажу,
И правду голосну не боячись скажу.

xv.

«Ледарювати ви не мислите *вгори*,
Ви царства Божого *внизу* спасенні діти...
(Так титулюють вас ті, що в теплі й добрі
Сядять и хочуть вас панами поробити, —
Панами не в своїму, в сусідзькому дворі,
А сьвій двір наглухо, як серце зачинити).
Ви правди хочете, громадського добра:
Не лізте ж из ножем до панського двора.

xvi.

«Не кратесь из огнем пекельницьким до тих,
Що не дають, мовляв, голоті панувати:
Бо не впадає діл и подвигів благих
Дорогою гріха та звірства совершати.
Нехай карає Бог недолюдків лихих,
А вам хто право дав нерестуни карати?
Скаравши бессудно, ти будеш гірший кат,
Ніж той, хто дослуживсь гріхами до палат.

xvii.

«Коли ж хто вгору знявся таким ясним умом,
Що й кесареві путь зьумів би показати,
Над сьвяченим ёго столітьями судом
Не надься потоптом кривавим панувати.
Через руїну лжа, сьлідом за мужиком,
Гадюкою вповзе в цяцьковані палати,
И будуть з мужиків тіж самі знов пани,
Клеврети духа тьми, знарядьде Сатани.»

xviii.

«Се бачимо й тепер. Як уляглась війна,
Що вдарили були на кесаря ми з дуру,
Постала в нас тогді велика новина:
Не одного підняв угору гайдабуру
Великодушний Рим, аби луна дурза
Не баламутила завидливу натуру,
Що ніби в кесаря той тільки римлянин,
Чий батько римський був из-роду громадинн.

xix.

«И поробилися вельможними такі,
Що й підписатися бес писаря не вміли:
Бо по батьках були мизерні лушники,
Що знали тільки лук да загайдак, да стьріли,
В походах нюхали, де пахнуть горілки:
Туди, мов сарана, Господень гнів, летіли,
Палили бес путя и гумна и стоги,
Всього статешнього запеклі вороги.

xx.

«Оце ж вони й живуть,—вони, чи, все одно,
Унуки их, у тих цяцькованих палатах,
И байдуже им, що засьліплене вікно
Не сьєє сьєвом в низьких мужличих хатах.
Таке ж из вас самих постане в нас багно,
Як будете ходити у здертих с панства шатах,—
Як ис своих низеньких да сутемрявих хат
З ножами добьєтесь до золотих палат.

xxi.

«Ні, миле братьє, ні! се не дорога вам:
Се балка та грузька, в котьрій пани тонули,
Що, затемнивши сьвіт авгурством мужикам,
Самі з их темряви и досі не зорнули.
Гей, не зьвіряйтеся письменним нищакам!
Вони вже раз дурних у невплазну пхнули.
Чим хоч ехидство зви, як хоч ножа сьвятн,
Кривавим манівцем до щасья не дойти.

xxii.

«Воно в вас, мов той скарб, у схові по хатах,
Хоч би от ветхости лягала хата й бока.
Талан и доленьку ви держите в руках,
Під вічним назиром всевидящого ока.
Робіт' по правді всім, и тим, що у свитках,
И тим, що на свитки поглядають звисока,—
По правді, так як вам Учитель повелів,
Що на кресьті, мов тать, за праведність висів.

xxiii.

«По правді й щирості... Якни се талісман!
Яке се двигало про вбогих и багатих!
Яке сьвітло в-день на морі піт туман,
В-ночі піт темряву дья караблів крилатих!
Ви білше маєте, ніж сулить вам обман,
Підштовхуючи вас на дукачів пузатих.
Знарядьдем простим сим ви сьвіт покорите,
И сьвій убогий край на-вік збагатите,

XXIV.

«Непевна доля й тих, що мов цвіти цвітуть,
Коли з их процвіту не буде миру плоду.
Поникнуть до землі, погине вся их путь
Через их ледарство, собі и людям шкоду.
Не в золотій ппсі земної жизни суть,
А в праці праведній, у послузі народу,
В тій послузі сьвятій, що 0 з неі всім було
И вбогим землякам и дукачам — добро.

LXIV.

ДУМА ПРО НАЙВИШЧИЙ ДАР.

Летіло дві душі на крилах уповання,
На крилах віри в жизньь всемирнього добра...
Упившись нектаром сьвятого закоханья,
Ся пара чистих душ вінок из роз несла.

Рече одна одній: «Оце ми покидаем
И топимо людзькі в запомині дари.
Незримо мирові над миром пролетаем...»
Байдужні нам царства, байдужні нам царі,

«Байдужна слава их и все, щò рідна мова
У струнах золотих вікам передала...
И навіть всі пісьні, що муза суєслова
Ними у серденько мое восторг лила.

«Один вінок любви, сьвятого закоханья,
Що ним було одно 'дного вінчали ми,
Нехай зістанецця, як дар завітування,
У достойніщюї людини на землі, —

«Дар уловлять серьця в ту любосну науку,
Що нас по-над людьми с тобою вознесла, —
Що підіймала нас над всяке горе й муку,
И нам ще на землі познати рай дала.

«Бо инше все — мана: едино на потребу —
Любити ближнёго, як любиш сам себе...
Ти ближній з ближніх мій, підняв менетт к небу:
Били ніж саму себе любила я тебе.

«И се ж то й ё воно, про щò працюють люде,
Про щò художества й наук вони дойшли,
Про що турбуюцьця, як з нами далше буде,
И хочуть осягти усі коньці земли.

«Я в серденьку моім вселенную носила,
Я між людьми тебе, як сьвіт у тьмі, знайшла,
Тебе мого ума царем настановила,
И з роз тобі вінок на голову сплела.

«Благословенньні сі квітки неувядуці
Мені Господь любви незримо показав.
„Нехай вони (рече) про всі віки грядущі
Благоухають, що б ваш мир одраду мав —

« „В печалях и в трудах и в клопотах щоденних,
Що ними 'дно 'дного знай люде бремснят
Задля химер своїх, чи баришів злиденних,
Покіль я призову кг собі их душі вьспять“ ».

«И кожному, як нам, достойним в любій парі,
Дае він вічних роз нахущих на вінок,
И кожна пара так, блаженная, верстае
Дорогу до ёго блаженних домівок.

«И, покидаючи обителі людські
И все, що розами в душі моїй цвѣло,
Бажаю, щоб знов хтось знав радощі сьвятні,
Як серденьку мойму даровано було.

«Скажи ж мені, мое розумне закоханьне, —
Ти взнав юдольній мир, ти добре взнав людей:
Кому нам передать сей дар очаруваньня,
Сю честь, чесьнішу всіх заслужених честей?»

«Нехай и той, чи та, уквіччана, шукає,
Як я тебе колись шукала між людьми,
И сим вінком ёго на радощі вінчає,
Як звінчані були колись на щасьте ми.

«Рівен сей дар тому, щоб мертвих воскресати,
Або бессмертний дух серед людей рождать,
Тим над усі чесьті повинен він стояти:
Любов бо в серце влить — се Божа благодать».

— «Вопстину! (рече спарований до неї).
Ба й ті, що струнами рокочуть, як Боян,
Поставили ёго над всякі апогеї:
Се царь людських сердець, самодержавний пан.

«Над всі дари сей дар, над всі чесьті панує...
Тим, розовий вінок прийнявши з Божих рук,
Нехай блаженная душа ёго шанує,
Клейнод запомину гірких житейських мук,

«И в Господа про те самого поспитає,
Кому сю благодать, з дарів найвишчий дар,
У спадок передать між людьми подобає,
Одраду між одрад, сьвященній жизни жар?»

«Благаймо: „Господи! немногим из немногих
Ты дарував талан — любити бес коньця,
Любовью вознестись по-над *звѣрят* двоногих
И возлетить *людьми* до тебе, до Оцця.»

«„Вкажи нам, хто з людей живих правдиво стоїть
Прийняти вишчу честь, яка на сьвітї є,
И рани в серденьку сьвятим натхненъем гоїть
Тому, кому любов и душу віддає“?»

— «Ні! я не доступлюсь туди, де херувими,
Серед осьвічених сьвітїлами палат,
И в хорї сил сьвятих крилаті серафими
Сьпївають-вопїють „Сьвят, Господи, сьвят, сьвят“».

«Я никну перед ним, и землю забуваю,
И навіт наш вінок міняє наче цьвіт...
И сьлізми все, чим я щаслива, виливаю,
И тількі сьлізоньки від мене має сьвіт.»

«Я на землі жила кохання тихим раем...
І покинувши, не мусимо забуть.
Тепер до Бога ми, блаженні, возлетаєм:
Наставмо ж и людей на благодатьню путь.»

«Жадаю, щоб ище чиясь душа дознала
Любовних сьвятощів, що ними я жила,
Найкращчого з людей вінком сим уквічала,
И дар поезиї в поеті обріла...

«Вінчаючи ёго коханьнем на натхненньне,
Нехай у парі з ним восторги чисті п'є,
И духа истени з Оцем її общеньне
Грядущим по її сьлідам передає!»

Рече спарований: «О тихосьвітна зоре!
В тобі від юних літ Господь живий живе:
Пролій же на земних братів любви море,
Що й с-під небес тебе між бідолашніх зве.

«Скажи ж тепер мені: кому сей чудотворний
Вінок из роз, кому достойно подаси?
Хто з міждо чад земли, у темряві тлетворьній,
Так серцем праведен, як праведна еси?»

И слёзи ронючи, мов росу благотворну,
Вона ёму: «Згадай про торжище сумне,
Де ядовиту-лжу, гадюку-зьлюку чорну,
Дрочили язики против тебе й мене,

«Дівчина ж отроча від гурту відрознилась,
И погляд кинула на гадину грізний,
И нам, незнаемим, незнаема вклонилась.
Сняв архистратиг в тій дівчині малій.

«На голову страшну без страху наступила
Пятою голою, в потузі чистоти, —
И вмовкли язики, и виресли в нас крила,
Щоб над безоднею клевет нас вознести.

«Вона ж живих людей одна правдиво стоїть
Прийняти вишчу честь, яка на світі є,
И рани в серденьку натхненнем чистим гоїть
Тому, кому любов и душу віддає.

«Нехай же святощів душа її дознає,
И розами во-вік пахущими цвіте,
Найкращого з людей вінком сям увінчає,
И дар поетів в поеті обрїте!»

LXV.

НА ЧУЖІЙ ЧУЖИНІ.

И тебе вже оце не побачу, мій краю коханий,
Не побачу степів тих розкішних, гаїв тих співучих,
И поляжу бес слави в могилі німій и нікому незнаній
И забудуть мене на Славуті Дніпрі, на Порогах ревучих.

* * *

Не забудеш мене, поки віку твого, моя нене Україно,
Поки мова твоя голосна у піснях, як срібло чисте дзвонить:
На що глянеш, усюди згадаеш твого бідолашнєго сина;
Тугодумство людзьке, моя нене, віт тебе ёго не заслонить.

— — —

LXVI.

ОДЪВІДИНИ.

I.

Тим часом як недомисел земляцький
Юргуєцьця в письменницьких кагалах,
Мов ті сейми в землі погібній Ляцькій,
Кохаєцьця в руїнних идеалах,
И строїть сьвіт на темряви началах,
Я в тихій зачинаюся хатніні,
Недбаю, щò там пишуть по журналах,
И, притаївшись на чужій чужині,
Ширяю думками по рідній Україні.

II.

До мене Муза, в образі любови,
Од берегів дніпрових прибуває,
И пишними нетязі-козакові
Картинами хатину зукрашає,
Пісьнями заволоку розважає,
И кобзу строїть на високі тони...
И дух ёго понурій воскресає,
И возвишаєцьця над мпліони,
Що серцем хляцьця під грішницькі закони.

III.

О Музо, божество сердець правдивих!
Нехай Лукавство світ порабощає,
И фарисеїв свято-нечестивих
На високості слави підіймає:
Наш дух на тебе в тузі уповає,
Сумних сиріт живущая кринице!
Мов олень на источники жадає,
До тебе лине, розуму царице,
Любови й чистоти свята, небесна жрице!

— — —

LXVII.

ДО КОБЗИ ТА ДО МУЗИ.

Моя ти втіхо, кобзо тихострунна!
Одна ти в мене из утіх зісталась,
Як жизньь важка, гірка, великотрудна
До вічного спочившища добралась.

Заграй мені, мов той Ёл воздушний,
Озвись, голубко, забуркукай стиха,
Ачей козак, нетяга прямодушний,
Позбудецьця хоч на часну лиха.

Жене ёго из края в край, тімаху,
Людзьке лукавство да ехидство кляте.
Завидує він степовому птаху,
Не маючи й могилы, щоб спасти.

Заграй же згорда голосом величним,
На сором зьяюкам, що тебе плямують,
Загрімай на лихих докором вічним,
Нехай тебе віки грядущі чують.

А ти, мое надиханье спасенне,
Моя ти Музо, в образі любови!
Покинь бідаху на житье злиденне,
Иди собі на береги Дьніпрови.

Там люде в темряві седять глибокій.
Ти их освітїш сявом небесним,
Я ж тут од мук спочину, одинокий,
Дознаю щасьтя прахом бессловесним.

— — —

LXVIII.

Привітствую тебе, пустынний уголокъ.

Пушкинъ

I.

Вітаю глуш твою, куточку мій затишний,
Де я ховаюсь од лихих людей,
Що гайдамаками осіли «город пишній»,
Хвалителями гидосних страстей,
Черес котрі наш край ув Азію подався,
Пустиннею ума н людзкості зістався.

II.

Я тут — мов у раю... Кругом живуть панки,
Такі ж байдужні до самопознанья,
Як их хантурники, их судьді й мужики...
Благословенний край розумованья!
Погляну з захисту — воли, воли й воли,
Безмовні, як н их батьки й діди були.

III.

Я тут — новий Адам : сьвій тихий рай обходжу,
И всім скотам даю именованье,
Скотам н гадам, щò в которого знаходжу,
На споминку, на вічне памятанье,
Що пробував колись в 'цім краї чоловік,
И між німх зьвірят прожив блаженний вік.

Дзв'їн.

13

iv.

Як праотець Адам, ходжу я тут за плугом,
В поту лица сьвій хліб насущний ім,
И нікого мені назвати братом, другом,
Або слугою не-лихим своїм.
А все ж ми з Евою щасливіші над звівірята,
Над всі воли, осли, телята, поросята.

v.

Як праотець Адам, я знаю зьвягу хатьню
Ис Каїном беш чести й без ума,
Та, молячись, дивлюсь на Еву благодатьню,
И не подужає мене ворожа тьма.
Сьміюсь на хуторі и с темного хижацтва,
И з велемудрого письмацтва-гайдамацтва.

vi.

Благословен Господь за всі ёго дари!
Благословен: сподобив мене раю...
Працюю від зорі до пізьнєї пори
И на погану погань не вважаю.
В затишному раю «я води Летн пью»,
Да тихоструннуу настроюю мою.

LXIX.

КОЗАРЬЛЮЗІ ЛОБОДІ,
посилаючи йому „Байду“.

На мене скрива, мов вовки з байрака,
Дивились-позирали мудреці,
Що в мене думка з ними не однака:
Вони бо знані на всю Русь кравці.

По викройці викроюють готовій
Історію, романи, ба й стихи;
До як же хуторному простакові
Вбачати их письменницькі гріхи?

Ти ж, не мудруючи з ними лукаво,
До мене, як до брата пригорнувсь,
Піхотою прибув на хутір браво,
Гостиньців гарних я в тебе здобувсь.

За них оце дешевого гостиньця
Тобі, мій друже козарьлюго, шлю.
Нехай тобі він хоч про те згодницья,
Щоб знав, яку гірку я часом пью.

Хотів би голос по світах пустити, —
Мій голос буря-хуртовина рве.
Хотів би правду людям говорити, —
Ведмедем дуросьвіщна рве.

Чортма на світі правди, от щò горе!
Іі, мовляв той старець, «не зиськать»...
Хиба пійти з нудьги на Чорне море,
Щоб на гаках по-Байдинській сконать.

ПОКОБЗАРЩИНА.

Не славте кобзаря словами золотими,
 Повісте ви над ним ёго трицьцятострунну,
 Нехай між липами пахущими-густими
 Из вітерцем веде розмову тихо-думну.

—

Нехай Эол її тихесенько гойдає,
 Як не сестрою брат, про нёго розмовляє,
 Обнявшись, шепче їй и душу розважає.

* * *

И, хлиплючи, вона про все ёму розкаже:
 Якого щасья з ним и горя вдвох дознали,
 Як ополчалоси на них ехидство враже,
 Як мерли обойко и знову воскресали.

—

И буде він її тихесенько гойдати,
 Як не сестрою брат, про нёго розмовляти,
 Обнявшись, плакати и тугу розганяти.

* * *

Не слайте кобзаря піснями голосними:
Дзвінить ёму хвалу ёго трицьцятострунна.
Колась він заблищить між душами ясними,
И зникне вся хула ворожа нерозумна.

И буде дух ёго из віку в вік спяти,
Серця сьцілющою водою покропляти,
И рани гоїти, и сьлози обтирати.

КАВЕРЗНИКАМ.

Як на Сібір колись ви заслали
Правдивих земляків московськими руками,
Так и мене сюди запакували,
Щоб я бесідував з одними мужиками,
Щоб картами п'яними забавлявся,
С підпанками тупими тільки знався.

Шкода и злости вашої и праці:
Я розмовляю тут из богом Апполоном,
Не дурників-панків, а муз и грацій
Збираю в хуторі моєї ліри дзвоном.
С талантами всесвітніми тут знаюсь,
З Гомером и Шекспіром обіймаюсь.

LXXII.

ТАТАРАМ

про Поэму „Маруся Богуславка“.

I.

Се правда, я Татар незгірш малюю,
Орду, що на Україну набегала.
Я серцем чуйно ті печали чую,
Що давнина пісьнями виливала,
Виразно пожарі живописую
И той ясир, що дича в селах брала,
И королівський дзвін в німому краї,
И серце, струене в домівці-раі.

II.

Да не книжки мені про те казали,
И не с пісень про ті я знаю муки:
Ви на мене ордою налітали,
Ордою дикою під бунчуком науки.
Мое добро брехнею руйновали,
Мені вязали дуросьвітством руки,
И по живому в язики дзвонили,
Мое ім'я и славу хоронили.

III.

Татаре! де ви ділись-позникали?
В яких улусах темних поховались?
Забуто все, щд ви в нас витворяли,
Одні мої пісьні про вас остались.
Скажіте: як вас люде величали?
Якими титулами ви в нас пишались?
Щоб знав про вас убогий антикварий,
Додаючи до мене коментарий.

LXXIII.

ПИСАКАМ - БРЕХАКАМ.

I.

Звиваєте мені вінок терновий....
Лаврового в ледачих не прошу,
И ропотом на суд ваш суєсловий
Перед судом Господнім не грішу.
Не люблять пси, на гавканье готові,
Гарячого (всяк знає) кулешу.
У правди вид поломьяний, огнистий,
Жахаецця її дух тьмн нечистий.

II.

Понурившись у землю, мов бики,
Ви ревете на ревищі письменства.
Так по своїх вертенах козаки
Ревли проти Москви й її главенства.
И доревлись, що их у крепаки
Повернено, подвижників равенства.
Хто ж повернув? Зрадливі их брати.
Хто покарав лихих катів? Каті!

III.

Так ваша кров лиха й тепер бунтує,
Бес совісти, беш чести, без ума.
Письменницьке багно, мов Січ, юртує,
Силкуецьця згасить сьвіт правди тьма.
Ні! як Москва над зьлюками панує,
Що на її гавчять бес сорома,
Так праведні пісні моєї Музи
Накладують на ваші брехні вузи.

МЕТАМОРФОЗА.

Нечисто въ нихъ воображенъе,
Не понимаетъ насъ оно.

Пушкинъ

Дорогу темряву мою
Ти райськимъ свѣтомъ освѣтила:
Бо душу чистую твою
Пречиста сила посявила.

Дорогу темряву мою
Ще гушчимъ туманомъ окрила:
Бо душу чистую твою
Нечиста сила помрачила.

Якъ серденькомъ твоімъ яснимъ,
Мов сонце, духъ мій осіяла,
Надъ всякимъ творивомъ земнимъ
Ти в мене божествомъ стояла.

Якъ розумомъ чужимъ, тупимъ,
Мене на розумъ наставляла,
Дитямъ оцця брехні съліпимъ
В моімъ умі и в серці стала.

АБАДОННА.

Аминь, аминь глаголю вамъ,
яко вся отпустятъ согрѣшенія
сыномъ чловѣческимъ, и хуле-
нія, елика аще восхулять: ѡ
иже восхулить на Духа Свята-
го, не имать отпущенія во-вѣки,
но повинень есть вѣчному суду.

Марка м. III, 28, 29.

Я вас намалював, недовірки съвятини,
Хулители ключа живого Гипокренни.
Чудовищем гідким до-віку на Україні
Стояти буде образ ваш мерзеній.

И дітям матірки віддалеки на него,
Як на пекелній лпк, показувати будуть,
На зневажателя натхненья пресвятого,
И діти Абадонну не забудуть.

И, як в німх віках потоне Україна,
Над нею чудищем гідким стояти буде
Моя гідотою бессмертная картина,
Щоб гидували вами вічно люде.

ПРАВЕДНЕ ПАНУВАНЬЄ.

Голубко Музо! годі сумовати
 Да плакатись над сьліпотою черни,
 Що золотом вцяцьковує палати,
 Од сьвіту правди сховища мизерні.

Обіймемось та пійдемо в левади,
 В поля, в луги, в гаї широкошумні,
 Чи не розвіємо тяжкої там досади
 На узурпації, на захвати безумні.

Глянь-подивись, який в нас «пишний город»,
 И скільки в нім окраси дорогої!
 Диханьня нашого не трукать смород,
 И деспот мисльи не гніте живої.

Пісьнями тут ми з Богом розмовляем,
 Вселенна сьрцью нашому відкрита,
 И обласьті ми ширьші осягаем,
 Ніж та бідота, золотом окрита».

LXXVII.

ПОЭТОВІ.

Поэтъ, не дорожи любовію народной.

Пушкинъ.

Кобзарю! не дивись ні на хвалу темноти,
Ні на письменницьку огуду за пісні,
И ласки не шукай ні в дуків, пі в голоти:
Дзвони собі, сьпівай в сьвятій самотині.

Не ярмарку тебе гучному зрозуміти
Серед своїх трівог, або пустих утіх.
Нехай турбуюцьця, чи граюцьця, мов діти:
Ти на високий лад не перестроїш их.

Их небеса — базар, их божество — мамона.
Купують, продають, міняють крам на крам,
И буквою свого житейського закона
Готові зруйновать духовний правди храм.

Готові, и не раз на торжищах великих
«Роспни, распни ёго!» вигукуе тиран;
Но не смущаецьця тьвій дух од криків диких:
Ти — невмірущий царь, ти й над царями пан.

LXXVIII.

ЦАРСЬКА ГРАМАТА.

Сынъ мой еси ты: азъ днесь родихъ тя

Псаломъ II, 7.

Я — царь, и буду ще предовго царювати, —
Аж поки крапчого над мене вродить мати.

Той області нові широкі осягне,
И сиевом своїм затуманить мене.

Блаженний відойду кг Создателю Адама,
Возляжу в правоті на лоні Авраама,

И веселитимусь тим вічно з ним удвох,
Що крапчого царя над мене дав вам Бог.

Царюючи ж тепер над вірними серцями,
Самодержавствую прихильними умами.

И се тебе моім наказним огласив,
Найбільшою між них повагою окрив.

Повага та — мого достоенства частина:
Ти не наказний мій, возлюблена дитина.

И будеш у мене дитиною во-вік:
Такий бо з мене вдавсь на Сьвіті чоловік.

Я глибоко в душі й любов таю й ненависьть;
Осуджу ж мене мизерна тільки зависьть.

— 0 —

LXXIX.

СУМ И РОЗВАГА.

Кобзо! давно ми є тобою по сьвіту блукаєм,
Добре та й добре обоє сеї сьвіт лихий знаєм.
Знаєм, яка тут буває холодна весна,
Як побиває первоцьвіт морозом вона.

О мій первоцьвіте любий! мої ви надії!
Кобзо! де ділсь усі мовчязьні твої мрії?
Рано порвалась твоя найдорожча струна.

* * *

Тим-то, голубко, про сьвіт сеї невесело дзвониш,
Дзвониш перебовком, стиха, мов мертвих хорониш.
Що за важеньні ти мисльї наводиш на ум!
Скільки у тебе гірких, ще не сьніваних дум!

Годі ж бо, сестро, тужити, моя жалібнице!
Годі квилить-проквляти, ясна соколице,
Мов би почула єси смертоносний самум!

* * *

Глянь-подивися: «роскрились високі могили»:
Знаємо вже, «кого в них» и як положили...
В раду зібравшись, козацькі потомки гудуть,
Творять над грішними предками праведний суд.

Кропить гаряча сьлѣза незагоєні рани,
Топить, як віск, беззаконно-тиранські кайдани,
Вказує живітні новий, не-неволницький путь.

* * *

Кобзо орлице! заклич-задзвони з високости,
Щоб на твоїй поклик старі позросталися кості
И неповинно пролітая кров' ожила,
И Боянами-орлами земля процвіла.

—

Чарамн слова розмай, мов ту хмару, недолю.
Слово нам верне и силу давнезну и волю,
И не оди в нас лавровий вінок обов'є круг чола.

LXXX.

М У З А .

Музо, безхитросна, проста дівчино стидлива,
Вбога селяночко, сьнівом та сьміхом щаслива!

Ти до мене, сироти, як сестра пригорнулась,
На починанье блага в тихім серці почувлась.

Вдвох ми с тобою обходимо всю Україну,
Словом спасенним вітаємо добру людину.

И де слова наші в душу сьвяту западають,
Там віковічно пахущі квітки процьвітають,

Раєм Господьнім на мучене серденько віють,
И животворьні, великі надії в нім сіють.

LXXXI.

ДО СЬПІДЛЕНИХ.

Коли сьпідлієте так як ті Греки,
Що мову добру, дороге намісто,
Из дешевеньким шклом перемішали
И дикі груди дико вцяцькували, —
Дак и тогді, в якісь віки далекі,
Обернетесь від сьміття до скарбівни,
Де чисті перла, зерна многоціньні,
На сонці грають-жевріють предивно,
И неукам и вченим сьсяють рівно.
Обернетесь и будете по зерну
Перебірать казну свою мизерну,
Знайовши ж цінне зернятко, носити,
В моїй скарбівні сховища просити,
Щоб вапа мова згублена-забута,
Заглушена ледачим сьмітьтем рута,
Як искорка дьрїбна жгло-блищало,
В моім огні во-віки не згасало.

LXXXII.

ТЬРІ ПОЭТИ.

Як літнім ранком ичервоніють хмарі
Над сонечком, що весело встає,
И пан старий, надівши окулярі,
Провізію с комори видає,
А ранок у гаю и в полі творить чарі,

Тогді вся дробина клекоче и сокоче,
И сокорить, и кахкає й пищить,
А по сусідах лаяньне жіноче
Та діцький крик аж ув ушах лящить,
И глушить коськаньне ночліже парубоче...

Під сей гармидер, гук и птаства джеркотаньне,
И гавканьне собак, и хлопців реготаньне,
Поэти, мов боги, ні на що не вважають,
И пісню зорньою про дольній світ співають.

Однн поэт в саду, проміж квіток росистих,
Сьпіває, як восток горить у водах чистих,
Як вітерки туман у кучері звивають,
И медом під селом гречки благоухають.

Другий поэт иде в долину до криниці —
Відерцем зачеринуть погожої водниці,
И про віночок сьвій, про любощі, сьпіває,—
Мов з раю сьпів ёго до серьця долітає.

— —

А трейтій думами сягає аж за море,
Сьпіває про войну, про всёгосьвітньє горе...
Душа ёго кишить, рокочуть грізно струни,
И сиплють на земних богів свої перуни.

— 0 —

LXXXIII.

* * *

Серце мое тихе,
Пташко полохлива!
Ой про що я народилась
Бідна нещаслива?

Людям щасьте-доля,
А мені—неволя...
Ні заісти, ні запити
Бідуваньня-горя.

Дайте мені руди,
Щирої й отрути,
Щоб мені мого нелюба
Серденьком забути.

Ой не хочу жити,
Нелюбу годити!
Лучче тобі, мое серце,
На ножі киніти...

— 0 —

LXXXIV.

* * *

Квітки с слёзами,
Сьлёзи с квітками
Не розлучаюцьця, сестро, ніколи.

Скропляють сьлёзи
Пишні рози,
Свої роскішні, велишні престоли.

Благоухають,
Землю скропляють
Пишні престоли праведних сьліз—рози.

Им же відрада,
Вишча награда —
Чисті да щирі, да праведні сьлёзи.

LXXXV.

Л И Л І Я .

I.

Цілююцьця с тобою веі, ліліе,
Хто сьвіт побачив у твоїй ограді, —
Метелки легкі, жуки важкіі,
Підаючнся красоти принаді.
Я ж, мов чужий в принаднім вертограді,
Віддалеки дивлюсь на цілуваньне,
И мовчки віддаюсь моїй досаді:
Яке безрозумне надъживанье
Сьвятнх любови прав и жызни занедбанье!

II.

Цінкнми ланками стебло тоненьке,
Хибке, тьвій стан високній обіймають;
Твое, як сьніг ураняшній, біленьке
Лице жореткнми вусами торкають,
И поцілунками пьють-випивають
Кадило райське — запашне днханье,
Що ннм уста твої благоухають.
Яке безрозумне надуживанье
Сьвятнх любови прав и жызни занедбанье!

III.

Дивлюсь оддалеки... Так від земного
Земля бере своє, бере байдужно.
Вона не знає вишчого, сьвятого,
И нівечить лилю благодушно.
Метелики й казюки всякі дружно
Пречисту душу з неї випивають,
Смакуючи в її красі бездушно...
Чні ж розумні, чесьні очі знають,
Про що такі квітки цвітуть-благоухають?

LXXXVI.

ТРОЄ СХОТИНОЇ.

Одної картини я желаль быць вѣчно зритель,
Пушкинъ.

Я не хотів би ні царських палат,
Ні вертоградів пишно-прохолодних,
Аби у мене був з душею добрий лад,
Щоб не насилував я мислей благородних.

Я не хотів би сьвітових утіх,
Що забавляють олухів великих,
Аби у мене був веселій в серьці сьміх,
Серед моїх книжок, моїх палатів тихих.

Цураюсь я багатства, висоти
І популярности, ума отрути,
Аби Мадонною, о сонце доброти,
Сіяла ти мені в мої хмарьні минути!

LXXXVII.

ЗАВОРОЖЕНА КРИНИЦЯ.

Вертоградъ мойї сестры
Пушкинъ.

У сестри моєї тихо
Процьвітає сад в ограді.
Кинамон, моя утіха,
Нард, алое в любім саді.

Там квітки, як в Божім раю,
Що на Тигрі да Евхраті,
Зорями в траві зоряють,
Тонуть-плавлють в ароматі.

Там гранати паливнії
Солодоців дивних повні...
Гудуть бжолн золотні,
Мов з Едему тихі дзвони.

Серед саду-винограду
В кринах схована криниця...
Мойму серцю на відраду
Заворожена водиця.

Заворожена й заклята,
Щоб не знали люде ходу:
Бо призначено ддя брата
Чисту воду-прохолоду.

Вітре тихий від заходу!
Вволи волю мого серця:
Повінь чарами на воду,
Нехай льєцьця, нехай льєцьця.

Вітре буйний Аквилоне!
Подми чарами, крилатий,
На ті нарди, кинамони,
Нехай каплють аромати.

LXXXVIII.

ШУКАНЬНЄ-ВИКЛИКАНЬНЄ.

Ще любо дивляцьця на мене карі очі,
II біла рученька в моїй руді тремтить,
II від річей моих, серед німої ночі,
Дівоче серденько и мліє и болить.

Дівчино горлице! шкода твого кохання,
Шкода ночей бес сну, зітханья, сумованья:
Живу я розумом, а серце тихо спить.

* * *

Минули любовці; душа моя жадає
Кохання иншого... Глянь, крале, на орла,
Як вітром на ёго від Півночі бурхає,
А він дзвінить пером, Зевесова стьріла.

То дух мій, горличко, то розум мій буяє...
Кого ж він по сьвітах шукає-викликає?
Орлицю сьміливу, крилатшу над орла.

LXXXIX.

ДО МАРУСИ В * * * .

I.

Марусенько! моя голубко спозокрила!
Як повно у тебе в тім серденьку добра!
Коли б змогла еси, ти б крилечками вкрила
Обидва береги Славутиці Дьніпра, —
Ти, перш усіх, мене б од зльюк тих захистила,
Що не долюблюють правдивого nera,
Що подвизаюцья, воюють за свободу,
И вкинули б мене серед Славути в воду.

II.

О! не хавайсь, молю, до подвигів великих.
Не та се сторона, де б можна их творить...
У боротьбі сьвятій серед инстинктів диких
Даремно серця жар в тобі перегорить.
Пройми ним и натхни хоч всі земні язики,
А труна мертвого тобі не воскресить.
Нехай свої мерці самі мерці хоронять,
Що по живому вже давно у дзвони дзвонять.

III.

Верьнімось, любонько, до вічних ідеалів,
Згадаймо, що й один атом не пропаде
С того, щò втворено у самому началі,
С котрого й рід н дух народній наш иде.
Перечитаймо знов божественні скрижалі;
Читаньне пишне нас до правди доведе,
И будем правдою ума н серця жити,
Грядуще сяво у темряві носити.

IV.

Отечество ж собі ґрунтуймо в ріднім слові:
Воно, одно воно від нагуби втече,
Піддержить націю на предківській основі,—
Хитатимуть її політики вотще;
Переживе воно дурне вбиванье мови,
Народам н вікам всю правду прорече...
Голубоньки! *ви* нам у злигоднях надія,
Мов благовістниця, неувядна лилія.

V.

На лоні вашому, пречистому й ніжному,
Возродицьця-зросте наш староруський дух,
И не підклоницьця він духові новому,
Тонами вишчями сповнить народній слух,
Не буде вже зерна давати за полову
И літьнёго тепла за зімогрій-кожух.
Народня наша в *вас* ув області природа,
И серця правота, н розуму свобода.

— = —

ХС.

Ч У Д О .

Очима стьїлись ми, и ти мені сказала,
Що я вінок ношу, письменства сюзерен,
Схилила голову с покорою васала,
И не постерегла, що то не лавр, терен.

Так! хитьрі книжники й лукаві фарисеї
Розмножили свое потомство беш числа,
И доленькі зьвізда письменської моєї
Мене в синедріон на суд их привела.

На раді розумів, у шндженні жорстоких,
Присуджено мені носити сей терен,
Щоб ним жахав мужів, талантами високих,
И свих юношей, и любомудрих жен.

Но ти вклонилася, и чудо сотворила,
Якого не творив ніхто ще на землі...
Глянь! лаврами мене незрима сила вкрила...
Глянь! демони терен в геенну понесли.

Чи чуеш? с-під землі щось глухо завиває...
Се плаче, с скрежетом зубів синедріон:
Тепер носить ёму вінок сей припадає,
Що в шндї присудив мені ёго закон.

ХСІ.

ВИДІНЬЄ.

Я помню чудное мгновенье:
Передо мной явилась ты,
Какъ мимолетное видѣнье,
Какъ гений чистой красоты.

Пушкинъ.

I.

Я згадую той день и час благословенный,
Як дух твій молодий мене з землі підняв,
И побут хуторний, захмарений, буденний,
Огнем твоїх очей живущих осняв.
Що та вода в казках живуща и сьцілюща?
Жизнь у тебе в очах, блаженна-невміруща.

II.

Так! жив я на землі, и ти з небес прийшла,
На крилах юности до старощів спустилась;
Ти з раю пахощів с собою принесла,
И сьвітом божества душа твоя сьвітлась...
Ні! не мечта сьвята — небесний херувим:
Бо дух мій загорівсь огнем твоїм живим.

III.

Воскрес я, и земля тепер мені тісна...
Ти зникла, и тебе не між людьми шукаю,
Прокинувсь духом я від життя, як од сна,
Мов олень до води, до божества жадаю.
Всім серцем вірую в источник биття,
Де в Бозі зачалась душа сьвята твоя.

ХСІІ.

СОЛОВЕЙКО.

I.

Его ніколи на полі не чути,
А сад що-дня мов чарами сповняє.
Про те одно й живе, щоб бути
Утіхою души, що споминає
Про тихий рай в тихі свої минути,
Як серце в любих мріях оддиhaє.

II.

Легесенький, малесенький, боїцьця
Буйного вітру на широкім полі.
Нехай буяє з вітром инша птиця,
Ненаситна в своїм жаданьню волн;
Він никне, мовкне, знітившись таїцьця,
Як серце кволе в нещасливій долі.

III.

Затихне вітер, сонечко засьсяє,
Солодким духом рози подихають...
Поэтом він з гніздечка влітає, —
Піснї хвалу их пишну вихваляють.
Душа про давне щасьте споминає,
И райські мрії серденько сповняють.

ХСІІІ.

АНАХОРЕТ.

Взором Арабщини.

Тихо да мирно живу я з людьми: бо не знаюсь.
Я тільки з ними щоденним добром поділяюсь.

Викопав им я колодизь в житейській пустині,
Щоб міз запеклих сердець-каменюк на Вкраїні

Добрій душі одинокій від згаги не вмерти,
И надписав на нім: Благотвори и по смерти.

—0—

XCIV.

НЕВИДИМИЙ СЬПІВЕЦЬ.

Як сонечко зійде ясне, мов над раєм,
Над садом моім,
В саду невидимий сьпівець засьпіває,
Сьвятий херувим.

Сьпіває він, грає всіма голосами
Про ту красоту,
Що землю сповняє и море, и дивну
Небес висоту.

Сьпіває, нам серце трудне розважає,
Що втратило рай:
«Не втратив той раю, кому я сьпіваю
Про сад и про гай,

«Про сушу и води, роскоші природи,
Про все, чим цвіли
Великі й дрібненькі племянья й народи
На лоні землі.

«Не втратив той раю, кого підіймаю
Над горе й біду,
И сьловом вічним ёго просьвіщає,
Господню зьвізду».

ХСV.

* * *

Благословляю час той и годину,
И ту ясну невимовну хвилину,
Як я об'їхавши сьвіт-Україну,
Тебе побачив, над людей людину.

В тобі з душею понялась урода
И с серцем тихим — розуму свобода...
Пещене чадо рідного народа!
Пишаецця тобою вся природа.

До тебе я, приплуда приплудився,
На *тебе* я, мов на сьвяту дивився,
Твоїм умом и серцем просьвітнися,
Немов на сьвіт у друге народився.

Благословен же час той и година,
И ти, ясна, незабутна хвилино,
Як сьвіт мені широкий, Україна,
В тобі з'явився, над людей людино!

XCVI.

ПРЕМУДРІСТЬ.

Но въ законѣ Господни воля его, и
въ законѣ его поучится день и ноць.

Псаломъ 1, 2,

I.

Я в школі аж у трѣх дяків учивсь,
Закіль навчивсь читанья да писанья;
Тогді вже в сьвіт, мов пташеня пустивсь,
Що пробує широкого літанья.
Та, лишенько! в неволі опинивсь,
Бурлацького дознавши бідуваньня.
З Неволею за брата жив Обман.
Над усіма письменними гетьман.

II.

Премудрости вони учили вдвох,
Да не тії, що день и ніч в законі
Своїм велить нам поучатись Бог
При тихому гуселі священних дзвоні.
Златий телець був Богом у обох,
Мов истукан Деирський в Вавлоні...
Премудрий той у них, що й над оцьця
Й над матір шить бездушного тельця.

III.

Но я... о, ні! ёму не поклонявсь,
Я гордував лукавим Вавилоном;
Премудрости ехидної цуравсь.
И любих струн зтішався тихим дзвоном.
И над Обман и над Неволю зънявсь:
Бо знехтував би й их потужним троном,
В сьвятім труді й розумній нищеті,
Я не коривсь безбожній суеті.

ХСVII.

ВОІНСЬКИЙ РОМАНС.

Блажен, хто серденьком тихеньким щиро любить,
Блаженший той, хто свѣт россудком возлюбив,—
Хто в серці почутьтя героївські голубить,
И розумом своїм увесь оддався им.

Він чує залюбки голубки буркотанье
И співні соловья над розою в-ночі;
Він знає серденька солодке трепетанье,
И — лине, огняний, велично, де мечі,

Скрестившись, истену тверезу проявляють,
«Залізьні рації» про цілий мир кують,
И всіх розумників бес хибні врозумляють,
Що тільки смерть живим укаже жизни путь.

Кохана! не тремти перед мечем кривавим!
Він радощі земні вбеспечує всім нам...
Свѣт практичнійшій не відає ще славп,
Як згорда показати страшного ворогам.

ХСVIII.

ХМАРІ.

Снова тучи надо мною
Собралися въ вышинѣ.

Пушкинъ.

Изведи изъ темницы душу мою,
исповѣдатися имени твоему.

Псаломъ CXLI, 8.

Знов захмарилось високе
И велике, и страшне...
Кволе, в сьвіті одиноке,
Знов запутує мене:

—
«Чи ти встоїш проти доли
В гордых старощах твоїх?
Чи — не буде вже ніколи
Дьнів мені тихих ясних?»

—
Серце кволе, тихомірне!
Ми з тобою знаєм сьвіт,
Твориво тиранства, хирне
Від Німродових ще літ.

—
У неправдах зачинають,
У болізьнях вагонять,
Беззаконство порождають,
Правда, совісьть, розум сплять.

Утомившись боротьбою
З натовпом тупим, сльпним,
Росквитались ми с судьбою,
Гордо в самоті стоїм.

Хоч захмарилось високе,
Вище хмари злетимо...
Серце в світі одиноке!
Ми над громом стоїмо.

Унизу огнем він грає
И торохкає-гримить,
А над нами той витає,
Хто сказав: «Да буде світ»!

Як снаги ж у нас не стане
Кріз хуртовину пройти,
Кодло людзьке окаянне,
Мов темницю, кинеш ти.

В тій темниці, одиноке,
Вже зрелось ти суети,
Линь же, горде, у високе.
Небо правди й красоти.

ХСІХ.

НЯНЧИНА ПІСЬНЯ.

I.

Эвтерпо! ти одна ще не втекаеш
Из наших тихих сіл и хуторів:
З дівчатами в нас вєсну прославляєш,
Розважуєш удів, жінѡк, бабів,
И по шинках чумацтво споминаєш,
А часом и гетьманьців-козаків.
Щѡ ж найлюбїще нам — над колицьками
Дїтвору-немовлят засьпївуєш котками.

II.

В котках-пїсьнях ти им голубиш
Сердєнько матерьнім тим почуттьем,
Щѡ з Мельпоменою-сестрою любиш
Зьвїздою ставити над всїм життьем...
О Музо Муз! до-віку ти не згубиш
Своеї рївноправности с «царем»,
Як розум наш гомерівцї прозвали,
Без Девятєх Сестер ваги єму знали.

III.

Благаем же тебе дiтву гойдати
Так, що б вона у стовбур не пiйшла, —
Iї, разом з серцем, розум колихати,
Приспiшуючи ї нам той вiк добра,
Що Девятiх до нас колiсь принадить
З багатством, крашчим золота ї сьрiбла, —
Той вiк, що дасьть и нам на рiднiм полi
Втiшатись, як брати, спасенним жнивом воли.

РЕЕСТРИК ДУМАМ И СЪПІВАМ.

I.	Засьпів	5
II.	Подвижники свободи.	6
III.	Петро да Катерина	8
IV.	Він и Вона.	11
V.	Двоє предків	13
VI.	Національний идеал	15
VII.	Німецька наука-розлука.	18
VIII.	До Тараса на небеса.	21
IX.	С того світу	23
X.	До Тараса за річку Ахерон	25
XI.	Останьньому кобзареві козацькому.	26
XII.	Письмакам гайдамакам	28
XIII.	На перелозі.	31
XIV.	Забули ми	33
XV.	Українським историкографам.	35
XVI.	Козацьким панегирикам.	36
XVII.	До старої баби	38
XVIII.	До Мазени, прочитавши ёго Біо- графію	40
XIX.	Великому книжникові про дешеву премію ёго имени	43
XX.	Яке нам діло до того?	44
XXI.	«Менший брат»	45
XXII.	Сьлінченкові	46

XXIII.	Свиня та цуцик. Байка	48
XXIV.	Щиглик	50
XXV.	Руїноманам.	51
XXVI.	Книгогризові на Той Сьвіт.	52
XXVII.	«Презній»	55
XXVIII.	Гавкунам	57
XXIX.	Перед Гоголевим честенем	59
XXX.	Титани	60
XXXI.	До рідного народу подаючи ёму переклад Шекспирових творів	63
XXXII.	Гомер и Шекспір.	65
XXXIII.	Зараза	67
XXXIV.	До Богдана.	70
XXXV.	Побратими	72
XXXVI.	Козацький жаль	74
XXXVII.	Яба пані, такі й сані	76
XXXVIII.	Земляцтво	80
XXXIX.	Слово правди	81
XL.	Міра за міру	84
XLI.	Патріюцьці	87
XLII.	Молитва Боянові, «Солов'єві Старого Времени»	91
XLIII.	Побоянщина	93
XLIV.	До Тарасовців.	96
XLV.	Вельможній Покозащині.	98
XLVI.	Присвят усіх моїх творів зем- лякам козакоманам	100
XLVII.	Стою один	102
XLVIII.	Пионер	104
XLIX.	С Підгір'я.	105
L.	«Народний домъ».	107
LI.	Прокид від сну	110

LII.	С хутора	112
LIII.	До Підкарпатніх земляків на поклик Римського Папи до це- лібату и Григориянського Ка- ліндаря.	114
LIV.	Гайдамакам-Академікам	118
LV.	Панам-Добродіям	120
LVI.	Компромис Ляхам	121
LVII.	Козацька хата	129
LVIII.	Чарований ключ	131
LIX.	Сестри Немезиди. На спомин про наданье Езуїтам Руських ма- етностей 1886 року	133
LX.	Дума про Курку с курчатами, на Спомин про Дорнбах під Віднем та про Генерала Ду- бельта и Графа Орлова	135
LXI.	Дума-казка про Діда й Бабу, про Курочку рябеньку и На- дїбку золотеньку.	150
LXII.	Дума про Татарина й Орана	167
LXIII.	Дума Пересторога, вельми на потомні часи потрібна.	173
LXIV.	Дума про найвишчий Дар	182
LXV.	На чужій чужині	188
LXVI.	Одвідини	189
LXVII.	До Кобзи та до Музи	191
LXVIII.	Вітаю глуш твою, куточку мій затишній,	193
LXIX.	Козарьлюзі Лободі, посилаючи єму «Байду»	195
LXX.	Покобзарщина	197

LXXI.	Каверзникам	199
LXXII.	Татарам про Поэму Маруся Богуславка	200
LXXIII.	Писакам-брехакам	202
LXXIV.	Метаморфоза	204
LXXV.	Абадонна	205
LXXVI.	Праведне пануваньне	206
LXXVII.	Поэтові	207
LXXVIII.	Царська Грамата	208
LXXIX.	Сум и Розвага.	210
LXXX.	Муза	212
LXXXI.	До Сьпідлених.	213
LXXXII.	Тьрі Поэти	214
LXXXIII.	Серце мое тихе,	216
LXXXIV.	Квітки с слёзами,	217
LXXXV.	Лилія.	219
LXXXVI.	Трое схотінок	220
LXXXVII.	Заворожена криниця	221
LXXXVIII.	Шуканьне-викликаньне	223
LXXXIX.	До Марусі * * *	224
XC.	Чудо	226
XCI.	Видіньне.	227
XCII.	Соловейко	229
XCIII.	Анахорет. Взором Арабщини	230
XCIV.	Невидимий Сьпівець	231
XCv.	Благословляю час той и годину	232
XCVI.	Премудьрісьть	233
XCvII.	Воіньський романс	235
XCvIII.	Хмарі	236
XCIX.	Нянчина пісьня	238

PG 3948
.K 856 D9

ALF Collections Vault

3 0000 088 250 992